

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1877. Första Kammaren. N:o 35.

Onsdagen den 2 Maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades 6 protokollsutdrag för den 30 och protokollet för den 25 sistlidne april f. m.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 28 och 30 sistlidne April bordlagda Utlåtande N:o 58, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående försäljning af de provincialläkaren i Ölands Södra mot på lön anslagna bohemman.

*Försäljning
af de provin-
cialläkaren i
Ölands Södra
mot på lön
anslagna bo-
hemman.*

Herr Statsrådet Carlson: Man bör vara Utskottet tacksam derföre, att det behjertat det nu föreliggande behovet och äfven föreslagit något för att afhjelpa det samma; men jag fruktar för min del, att det, som i Utskottets nu föredragna betänkande blifvit föreslaget, icke är tillräckligt för att möta detta behof och icke kan leda till målet. Det nu i fråga varande provincialläkaredistriktet, Ölands Södra mot, har såsom en fördel för dess provincialläkare, i mer än 50 år haft sig tillagda dessa bohemman, således långt innan det började åläggas distrikten att sjelfve anskaffa bostad åt dessa läkare. Genom någon allmän författning har detta icke skett ännu; först 1859 föreslog Sundhetskollegium, då det framlade sin omfattande plan till ordnande af den civila sjukvården i riket, att hvarje distrikt, som erhöll någon af de då föreslagna 48 nya provincialläkareplatserna, skulle vara pligtig att förse sin läkare med nödig bostad; derefter har vid inrättandet af hvarje ny plats såsom villkor stadgats, att distriktet skulle förse läkaren med boställe. Här är nu icke fråga om annat än att gifva åt ett bidrag, som redan existerat öfver ett halft sekel, en *form*, som är tillfyllestgörande för ändamålet. Ölands Södra mot bebos nästan uteslutande af mindre hemmansegare, hvilka icke hafva så rymliga bostäder, att de kunna inrymma en provincialläkare med familj, hvarföre denne också fört ett kringirrande lif och nu är på obestämd tid inhyt i tingshuset i Mörbylånga. Att provincialläkaren i detta distrikt erhåller en väl belägen och tjenlig bostad är af vikt icke blott för kommunen, ty

*Försäljning
af de provin-
cialläkaren i
Ölands Södra
mot på lön
anslagna bo-
hemman.*

(Forts.)

det är icke endast för den samma som denna inrättning finnes, utan äfven för det allmänna, som har intresse af den allmänna sundheten, hvarföre också staten gifver provincialläkarna lön. Här äro två omständigheter af vikt, nemligen först, att provincialläkaren bör hafva en fast bostad någorlunda centralt i distriktet och vidare, att den bör ligga i apotekets närhet. Båda dessa ändamål skulle kunna tillgodoses genom bifall till Kongl. Maj:ts förslag, att dessa bohemman finge försälas och för den inflytande köpesumman anskaffas en lämplig bostad med dithörande jord af så stort omfång, som i betänkandet nämnes, eller tillräckligt för att föda två kor och en häst, och att för öfrigt till den eller de kommuner inom distriktet, som vilja förbinda sig att underhålla boställets hus och hägnader, öfverlemnades två à tre tusen kronor från statens sida såsom ersättning för detta onus, hvilket säkert blir ansenligt drygare än räntan på denna summa. Det är icke att betvifla, att ju dessa hemman, som för 4 eller 5 år sedan taxerades till 20,500 kronor, skola vid försäljning betinga vida mera än denna summa. Således är det klart, att försäljningssumman bör räcka till att derför anskaffa en bostad åt provincialläkaren och likväl lemna en förhöjning för statsverket. Någon anledning, att Kongl. Maj:t skulle godkänna en ritning till sådan bostad, som vore större än behovet kräfde, torde icke vara för handen. Att sålunda den summa, som erhålles genom hemmanens försäljning bör räcka både till detta behofs uppfyllande och till betäckande af den anspråkslösa summa, som begäres för den blifvande underhållskostnaden, är mer än sannolik. På dessa skäl, och då de myndigheter, som hafva största sakkännedom i ämnet, icke funnit annan utsigt att tillgodose detta behof än på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, anhåller jag om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Grefve Beck-Friis: Vid behandlingen af denna fråga i Utskottet har jag, i liket med flere andra utskottsledamöter, icke kunnat deltaga i det slut, hvartill Utskottet kommit. I slutet af Utskottets betänkande, förekommer nemligen följande motiv: »då i allt fall statsverkets utgift för ändamålet syntes böra till något visst belopp begränsas»; och i den delen voro vi nio af Utskottets ledamöter ense, eller att denna utgift borde begränsas inom en viss summa; men att gå så långt som att nedsätta summan till 10,000 kronor, derom voro vi med, och jag vet icke huru det kom sig, att vår reservation icke inflöt i betänkandet; men faktum är, att vi i Utskottet voro nio, som önskade siffrans bestämmande till 15,000 kronor i stället för 10,000 kronor. Jag tror nemligen, att denna siffra 10,000 kronor är för ringa, om man jemför den med de förmåner, distriktet nu har, och att statsverkets vinst på den affären blefve betydlig, ty det upplystes, att dessa hemman vid en blifvande försäljning komme att gå till mellan 30 och 40,000 kronor. Det ligger således nära att antaga, att om Riksdagen bestämmer den lägre siffran, distriktet icke kan gå in på förslaget utan utarrendera hemmanen och använda beloppet till anskaffande af läkarebostad. Derigenom lider statsverket en betydlig förlust och i distriktet kommer det abnorma förhållande att fortfara, att läkaren icke kan hafva sin bostad på något af hemmanen. På dessa skäl anhåller jag, att

Utskottets förslag måtte bifallas med den förändring, att siffran 10,000 kronor utbytes mot 15,000 kronor.

Herr Montgomery-Cederhielm: Då frågan förekom i Stats-Utskottet, afgjordes den genom omröstning, som utföll så, att med 15 röster bifölls betänkandet såsom det här föreligger, hvaremot minoriteten, nio röster, tillstyrkte, att beloppet skulle bestämmas till 15,000 kronor i stället för 10,000 kronor. För min del hörde jag till denna minoritet och jag tror ännu, att det vore billigt, om summan, som skall till invånarne på Öland betalas, bestämdes till 15,000 kronor. Vi få minnas, att de hafva sedan 1810 d. v. s. i 67 år åtnjutit förmånen att hafva dessa hemman anslagna till hjälp för bostad åt provincialläkaren i Södra motet, och då nu fråga är att taga från dem denna fördel genom hemmanens försäljning, torde det vara skäl att de få en i någon mån motsvarande ersättning. Dessa hemman äro taxerade till 20,500 kronor. Vid försäljning komma de sannolikt att gå till högre belopp och således, äfven om summan nu sättes till 15,000 kronor, blir det ändå något öfverskott för staten, som dessutom gör en vinst, som man bör se på, genom ordnandet af dessa förhållanden, mot att låta allt vara som förr. Man kan måhända säga, att invånarne på Öland icke göra någon vinst i pekuniärt afseende, men för dem måste det blifva en fördel att kunna förflytta provincialläkarens bostad till den ort inom distriktet, som är lämpligast, och denna fördel är ganska stor. Jag tror således att, om Kammaren skulle vilja sträcka sin frikostighet så långt, att den bestämde beloppet till 15,000 kronor i stället för 10,000 kronor, vore derigenom billighetens fordringar iakttagna och, så vidt möjligt är, rättvisa mot invånarne i Ölands Södra mot vederfaren. Jag får derföre anhålla om bifall till Utskottets förslag med förändring af summan 10,000 kronor till 15,000 kronor.

Försäljning af de provincialläkaren i Ölands Södra mot på lön anslagna bohemman.

(Forts.)

Herr Mannerskant: Det kan icke nekas, att Stats-Utskottet särskildt vid denna riksdag varit ganska frikostig i sina förslag till utgifter, men det kanske hör till de hemliga öfverenskommelserna inom Utskottet, att man någon gång skall sätta en punkt derför och göra ett uppehåll eller en paus. Detta tyckes mig hafva skett vid detta tillfälle. Förfaringssättet här motsvarar det, då fråga var om att med 500 kronor förhöja hyresersättningen åt rektor vid nya elementarskolan i Stockholm och man inom Utskottet ville passa på att komma åt Stockholms stad, som man — ehuru staten förut åtagit sig att bekosta hyran för nämnde rektor — nu ansåg också dertill borde bidraga. Nu är det en aflägsen kommun i vårt land, som man söker passa på tillfället att beröfva en åt dess läkare förut af staten tillerkänd förmån. Denna kommun ligger skild från fastlandet genom ett haf, som ofta en längre tid under vintern icke har möjlighet till kommunikation med fasta landet, och som derföre väl behöfver i alla hänseenden hafva på ett för sig själfständigt tillfyllestgörande sätt inrättadt just med afseende på detta förhållande. Åt denna kommun har under 50 år varit anslagna några hemman, som tillsammans uppskattats till något öfver 20,000 kronor, hvilken summa, efter hvad vi nu höra, kan vid en försäljning möjligen uppgå till 30 å 40,000 kronor. Nu hade fråga om

*Försäljning
af de provin-
cialläkaren i
Ölands Södra
mot på lön
anslagna bo-
hemman.
(Forts.)*

försäljning af dessa hemman troligen aldrig blifvit understäld Riksdagens pröfning, om icke hemmanen befunnits ligga så, att provincialläkaren svårligen kan sjelf begagna sig af dem till bostad utan måste utarrendera dem och hyra sig bostad på annat håll. På grund häraf har regeringen, efter sundhetskollégii och Konungens Befallningshafvandes förslag och tillstyrkan, föreslagit att sälja dessa öfver ön spridda hemman och i stället åt provincialläkaren anskaffa en passande bostad jemte några öfriga förmåner såsom ett par hästar och några kor, — på det han må hafva mera tillfälle att kunna resa omkring öfver den långsträckta ön för att sköta sin befattning än om han vore nödsakad att för hvarje gång hyra sig hästar och icke behöfva skicka omkring för att, stundom kanske förgäfvets, försöka få köpa en för hushållningen så oumbärlig vara som mjölk. Detta förslag att utbyta de strödda bohemmanen emot ett välbebyggt och välbeläget boställe innefattar således en klok och nödvändig åtgärd, som icke skulle kosta staten något, utan endast borde afse att omreglera det förut bestående förhållandet på ett annat mera gagneligt sätt för framtiden, och som derjemte åt staten förbehöll den icke obetydliga vinsten af det öfverskott å försäljningssumman, som kunde uppkomma. Men Stats-Utskottet har icke tyckt det vara nog med att skaffa staten detta öfverskott, utan man vill bereda den en ännu större vinst å hemmanens försäljning. Utskottet har nemligen för i fråga varande ändamål, att åt läkaren på Öland skaffa ett passande boställe, föreslagit att anslå 10,000 kronor; minoriteteten säger sig hafva röstat för summans höjande till 15,000 kronor, men den ena siffran är lika godtycklig som den andra, och grundar sig icke på någon tillförlitlig beräkning af kostnadsbehovets storlek. Skall man icke, när fråga är om att använda köpeskillingen för hemman, som redan äro för enahanda ändamål anslagne, tilltro Kongl. Maj:ts regering att, sedan vederbörande, såsom Sundhetskollégium, Öfverintendentsembetet och Konungens Befallningshafvande blifvit i ämnet hörde, med iakttagande af nödig hushållning med de medel, som genom hemmanens försäljning inflyta, i afseende å hans bostadslägenhet, ställa för provincialläkaren på bästa sätt, utan att dock mishushålla med statens medel. Det tyckes mig utan någon fara väl kunna få ske, i synnerhet som god kontroll derpå finnes genom statsrevisorerna, som hvarje år sammanträda och, icke bruka försumma att, när skäl dertill finnes, göra sina anmärkningar inom alla grenar af statshushållningen. Att de 10,000 kronor som Stats-Utskottet velat anslå äro för ändamålet alldeles uppenbart otillräckliga, kan jag af erfarenhet intyga. Jag tillhör ett distrikt, som nyss fått provincialläkare, emot skyldighet att åt honom anskaffa boställe, och jag försäkrar, att der icke lyckats att för lägre pris än 10,000 kronor åt honom uppföra nödiga boställshus, och detta i en trakt, der det finnes god tillgång på skog och byggnadsvirke; och ändå hafva byggnaderna icke blifvit så nöjaktigt bra, som de borde vara. Att åter bygga på det skoglösa Öland för så låg summa som 10,000 kronor, lär ännu mindre lyckas och jag tviflar således på, att man för denna summa kan bygga ett tillräckligt rymligt och godt boningshus och än mindre bereda tillgång äfven å ett litet jordbruk, så beskaffadt att man derpå, såsom föreslaget varit, kan föda ett par hästar och två kor samt hafva trädgård. Hvarföre man just på förhand och på måfå

utan uppgjordt kostnadsförslag skall bestämma en siffra, då fråga är om att använda en tillgång, som man redan har, och då dessutom under alla förhållanden en förmån på samma gång beredes staten, begriper jag icke. Ett sådant förfaringssätt kan vara riktigt, när ett alldeles nytt anslag skall lemnas, men då nu endast är fråga om att på annat sätt använda en tillgång, som man redan har för det bestämda ändamålet deponerad, kan jag icke se, hvarföre detta sätt nu skulle behövas. Den i fråga varande traktens långsträckta belägenhet omöjliggör för provincialläkaren att kunna skaffa sig en större lönande praktik. Därföre behöfver han att få åtnjuta de förmåner oförminskade, som hans företrädare under ett halft århundrade haft. Hvar och en får tänka sig den trägna tjenstgöring, en sådan tjänsteman som en provincialläkare har, under ständiga resor blottställd för väder och vind. i synnerhet på Öland, der intet skydd deremot finnes. Då är det godt för honom att hafva en god och varm bostad, och ett trefligt hem att kunna vända tillbaka uti, och att man vill neka eller försvara för honom detta, dertill kan jag för min del icke finna annat skäl, jag upprepar det, än att Stats-Utskottet någon gång vill göra en paus i fråga om utgifterna; men Första Kammaren har vanligen brukat göra rättvisa genom att erkänna behofven, der de verkligen visa sig och jag hoppas att Kammaren äfven vid detta tillfälle derföre skall finna vara lämpligt att, såsom jag påyrkat, nu bifalla Kongl. Maj:ts proposition.

*Försäljning
af de provin-
cialläkaren i
Ölands Södra
mot på lön
anslagna bo-
hemman.
(Forts.)*

Herr Carleson: Genom det förfaringssätt Utskottet föreslagit lär sakens utförbarhet blifva lika tvifvelaktig, vare sig 10,000 kronor eller 15,000 kronor anslås att öfverlemnas till invånarne uti i fråga varande provincialläkaredistrikt under vilkor »att distriktet åt provincialläkaren anskaffar och för framtiden underhåller lämplig bostad». Såsom Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet nyss upplyste, utgöres distriktet af Ölands Södra mot, och då detta består af 12 om icke 18 särskilda kommuner och således icke utgör någon kommunal enhet, är det föga troligt, att distriktets invånare skola förena sig om de vilkor, som för anskaffandet och underhållet af lämplig bostad åt provincialläkaren blifva dem förelagde. Hvar och en vill hafva honom i sin närhet och får han det icke, eller skulle t. ex. de norra kommunerna i motet få närmare till provincialläkaren i Borgholm än till sin egen provincialläkares blifvande bostad, så torde de undandra sig att deltaga i ansvaret för byggandet och underhållet af densamma; och då någon laglig form för den nödiga enhetens åvägbringande saknas, kommer den af Utskottet föreslagna anordningen att föranleda hela frågans undanskjutande. Deremot är saken lätt verkställbar så som Kongl. Maj:ts föreslagit, hvarföre jag yrkar bifall dertill.

Herr Widén: Vid behandlingen af denna fråga i Utskottet yttrade jag mig för den meningen, att Kongl. Maj:ts proposition borde antagas, helst jag tyckte, att de siffror, som blifvit föreslagna i hans ställe, så väl 15,000 som 10,000 kronor, voro för låga, för att vederbörande ort skulle kunna finna sig vid att antaga någondera. De skulle hellre trodde jag stanna vid hvad den hade förut, som efter uppgift representerade ett kapital af 30,000 kronor och Riksdagens åtgörande

Försäljning af de provincialläkaren i Ölands Södra mot på lön anslagna bostads- hemman. skulle sålunda reducera sig till någon ting utan all betydelse. Jag hyser samma mening äfven nu. Men skulle likväl Kammararen icke vilja antaga Kongl. Maj:ts proposition, så anholder jag, att den åtminstone måtte stanna vid den högre siffran 15,000 kronor, på sätt Herr Montgomery-Cederhielm tillstyrkt, emedan denna siffra måhända gifver något hopp om framgång.

(Forts.)

Herr Montgomery-Cederhielm: För dem, som önska bereda invånarnes bästa inom det i fråga varande distriktet, tror jag verkligen, att förslaget att bestämma siffran till 15,000 kronor, är det högsta, hvartill de kunna hoppas att komma. Ett bifall till Kongl. Maj:ts proposition skulle innefatta bifall till flere obestämda förhållanden. Först skola hemmanen säljas och af försäljningssumman skall användas, hvad som erfordras till uppbyggande af den nya bostaden. Vidare skall afsättas 3,000 kronor, som skall öfverlemnas till den kommun, som skall ansvara för byggnadens underhåll. Nu är att märka, att enligt gjorda försök har ingen kommun förklarat sig villig att mottaga denna summa och med densamma ansvara för underhållet af byggnaden. I allt fall blir detta åtagande beroende på dem, som nu kunna vara dertill villiga, och då blir samma svårighet som förut att finna någon lämplig plats. Jag tror icke det är bra, att sådana bestämmelser fastställas mellan staten och den enskilde; och jag får fästa uppmärksamheten på, hvilket äfven yttrades inom Utskottet, att sedan år 1858 äro provincialläkaredistriktet skyldige att sjelfve bekosta bostad och underhåll af densamma åt sina läkare. Öland har härutinnan utgjort ett undantag och då fråga uppstod om att reglera förhållandet dertädes och att invånarne skulle erhålla den fördel, som för dem är mest afsevärd, nemligen att få förlägga bostaden till den plats, som vore lämpligast, framkom det förslag, som nu ligger för oss. Hvar och en torde finna, att 15,000 kronor endast för uppbyggande af en bostad åt läkaren är ett temligen högt belopp; men det har ansetts, att man borde gifva fullt så mycket, som kunde erfordras för ändamålet, och dessutom har det blifvit upplyst, att alla byggnadsmaterialier äro mycket dyra på Öland, enär de måste anskaffas öfver sjön. Jag tror därför, att summan 15,000 kronor, är tillräckligt tilltagen och att detta vore en medelväg, som vore den lämpligaste och möjligaste att drifva igenom, om Kammararen bifaller Utskottets förslag, med ändring af siffran 10,000 till 15,000, och får derå anhålla om bifall.

Grefve Mörner, Axel: Åtskilliga anmärkningar hafva blifvit framställda emot Stats-Utskottets förslag i denna del. De fleste af dem tyckas gå derpå ut, att man genom antagandet af samma förslag skulle begå en obillighet mot det provincialläkaredistrikt, hvarom här är fråga. För min del tror jag, att detta distrikt ändå kommer i en förmånligare ställning än andra dylika distrikt, äfven om Stats-Utskottets förslag antages. På sätt här nedan blifvit omnämndt hafva sådana distrikt vanligen skyldighet att icke blott underhålla utan äfven anskaffa och bekosta bostad åt läkaren utan vidare bidrag från statens sida. Då nu här är föreslaget, att det i fråga varande distriktet skulle erhålla 10,000 kronor såsom bidrag för anskaffande och underhållande af bostad

åt läkaren, är alltså ett tillmötesgående gjordt, som i allmänhet icke plägar ega rum vid dylika tillfällen. Detta tillmötesgående kan dock förklarar deraf, att det i fråga varande distriktet redan förut åtnjutit en särskild förmån genom begagnandet af dessa s. k. bohemman, hvilkas afkastning användts som bidrag till inqvartering åt provincialläkaren. Om Kongl. Maj:ts proposition oförändrad antages, blir följden deraf, att det belopp, som kan anses erforderligt för uppförande af en läkarebostad, från Riksdagens sida icke begränsas inom någon annan summa, än den försäljningssumma, som kan erhållas för hemmanen. Då antagligt är, att denna summa torde komma att uppgå till ett vida högre belopp, än som erfordras för detta behof, torde det icke vara ändamålsenligt att ställa frågan så obestämd, som Kongl. Maj:ts proposition gjort. Hemmanens taxeringsvärde uppgår till något öfver 20,000 kronor och, efter hvad som säges, torde försäljningsvärdet uppgå till närmare 30,000 kronor eller derutöfver. Om så blifver förhållandet skulle hela denna summa kunna användas till det i fråga varande behofvet, endast med iakttagande, att 3,000 kronor skulle aflemnas till de kommuner, som ville åtaga sig underhållet af bostället. Att för en så stor summa bygga en läkarebostad torde kanske vara något för mycket och att läkaren skulle hafva hästar och två kor torde väl icke vara mera nödvändigt på Öland än uti andra distrikt, hvilka få nöja sig utan egna hästar och möjligen äfven utan kor. Jag tror därför, att detta distrikt, genom antagande af Stats-Utskottets förslag, skulle blifva ställdt mera i jernbredd med öfriga distrikt inom landet.

Man har vidare anmärkt såsom ett fel hos Stats-Utskottets Utlåtande, att om det antages, skall det blifva en omöjlighet att åstadkomma uppförandet af den i fråga varande bostaden, ty, såsom en talare yttrade, provincialläkaredistriktet utgör icke någon kommunal enhet och man kan därför icke ävägabringa något beslut inom detsamma. I det afseendet ber jag få nämna, att förhållandet är det samma inom alla provincialläkaredistrikt. De utgöras af flere socknar från fem till nio eller deröfver, hvilka icke äro med hvarandra närmare förbundna än desse på Öland. Då dessa andra distrikt hafva tilltrots ega förmåga att och verkligen visat sig kunna komma öfverens om beslut, hvarigenom läkarebostäder blifvit uppförda, så vet jag icke hvarför ett sådant beslut skulle vara mera omöjligt i detta fall än i andra. Vidare har i Kongl. Maj:ts proposition förutsatts, att någon enhet mellan invånarne i dessa distrikt skulle kunna åstadkommas, nemligen i afseende på underhållet. Kongl. Maj:t säger nemligen, att 3,000 kronor skulle lemnas till den eller de kommuner, hvilka ville åtaga sig att ansvara för det framtida underhållet af bostaden, och förutsätter således, att de skulle kunna komma öfverens. Om så är förhållandet hvarför skulle Stats-Utskottet mindre tro på möjligheten att åstadkomma en öfverenskommelse dem emellan? Jag tror sålunda, att Stats-Utskottet icke hyst för stora förhoppningar i det afseendet. I en sådan sak som denna, hvilken för distriktet måste anses ega ett gemensamt intresse, bör man kunna förmoda, att det finnes något, som manar dem till sammanhållning.

Att distriktet, i händelse Stats-Utskottets förslag antages, skulle få tillskjuta något för anskaffande och bekostande af bostaden, är tro-

*Försäljning
af de provin-
cialläkaren i
Ölands Södra
mot på lön
anslagna bo-
hemman.
(Forts.)*

*Försäljning
af de provin-
cialläkaren i
Ölands Södra
mot på lön
anslagna bo-
hemman.
(Forts.)*

ligt. Men jag frågar: är det obilligt att distriktet tillskjuter något, då det genom en sådan förändring kommer att erhålla en förbättring i afseende på läget för läkarens bostad? Meningens är nemligen, att läkaren skulle komma att bo mera centralt, än nu är förhållandet. Om det då för området i sin helhet är en förmån att läkaren bor mera centralt, så är detta en förmån för alla invånarne, och man kan då förutsätta, att de skola göra någon uppoftning, och jag tror icke, att denna blir särdeles kännbar, när de få ett så stort bidrag af statsmedel. Jag vågar på grund häraf anhålla om bifall till Utskottets förslag.

Men innan jag slutar, anhåller jag få bemöta en anmärkning, som jag hört enskildt framställas, nemligen att det vore olämpligt att besluta en försäljning af hemman, som tillhöra staten. För min del erkänner jag, att jag ogerna deltagar i beslut, hvarigenom statens fasta egendom afhändes densamma; men då i detta fall Kongl. Maj:t ansett sig böra föreslå en försäljning af hemmanen, har jag ansett, att man borde kunna biträda densamma, i synnerhet vid det förhållande, att hemmanen icke äro af någon synnerlig storlek och ligga spridda från hvarandra, så att de icke gerna kunna sammanläggas till någon större jordegendom eller gemensamt utarrenderas. Då dertill kommer, att det är billigt, att invånarne uti detta distrikt erhålla något bidrag till uppförande af bostad åt läkaren, men jag icke vet, huru sådant låte sig göra, så vida icke särskildt statsanslag skulle beviljas, har jag deri funnit ett skäl att tillråda antagandet af Kongl. Maj:ts proposition, i hvad den rör försäljningen af hemman. Dessutom öfverensstämmer denna åtgärd med den princip, som uttalats uti en stor fråga, nemligen rörande förvaltningen af statens egendomar, att egendomar, hvilka icke lemna ränta, uppgående till ett visst belopp, skulle försäljas för att minska förvaltningskostnaden.

Herr von Koch: Då knappt någon annan än representeranter från provinsen tillstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts förevarande proposition, med undantag af Herr Departementschefen, har jag ansett mig böra yttra, hvarför jag ansett mig böra bemöta de invändningar, som blifvit gjorda emot bifall till nämnda proposition. Man har sagt, att Öland skulle genom antagande af det Kongl. förslaget komma i ett undantagsförhållande till andra kommuner inom landet; men denna ö intager verkligen ock i flere hänseenden en sådan undantagsställning, bland annat just i afseende derpå, att det är en ö, som vissa delar af året är skild från all gemenskap med fasta landet och nästan oåtkomlig. Skall man der hafva en läkare, bör väl denne vara så skicklig och så väl affönad, att man kan lita på honom. På fasta landet och i städerna kan man anlita någon annan läkare, om man ej är nöjd med provincialläkaren, men så icke i Ölands Södra mot. Dessutom är det, så vidt jag vet, ganska kinkigt att åvägbringa anslag till läkarevård på landet, emedan allmogen sällan och ogerna använder läkare. Det är nätt och jemnt, att man kan få anslag till barnmorskor. I sådana delar af landet som Ölands Södra mot, der det finnes få ståndspersoner, tror jag särskildt, att det icke skall blifva lätt att åvägbringa medel dertill.

Man har vidare sagt, att anslaget af i fråga varande bohemman

varit tillfälligt; men det är dock en tillfällighet, som nu varat ett halft sekel, och när allmogen så länge blifvit vand dervid och staten kunnat undvara detsamma, borde den väl äfven kunna det hädanefter. Jag tror det blifver nödvändigt för läkaren på Öland dels att han får en bra bostad och dels att han får tillfälle att der hafva några kor födda; ty man kan icke alltid få köpa mjölk på landet, och en häst är väl af nöden, så att han vid sjukbud icke må behöfva skicka bort och hyra häst. Sådant kan gå för sig för en läkare, som bor i en tätt bebodd trakt, men är icke lämpligt på Öland. Dessutom anser jag mig kunna säga, hvad provinsens invånare måhända icke velat säga, nemligen att det distrikt, som lyder under Kalmar läns södra hushållningssällskap, är ett bland de få, hvilka nästan aldrig åtnjutit något statsanslag. De hafva icke erhållit något bidrag till sina jernvägar, utan dessa hafva de byggt på egen hand och med stora ansträngningar och kostnader. Man torde således icke kunna vänta någon hjälp i detta afseende af hushållningssällskapet eller det landsting, hvarunder Öland lyder. Jag tror därför, att det finnes goda skäl att bifalla Kongl. Maj:ts förslag, då fråga icke är att uppofta mer än några små hemman och staten ändock gör en indirekt vinst, i det att dessa hemman, då de komma i enskild mans ego, samolikt komma att både afkasta och i utskylder betala mycket mer. Summan är för öfrigt begränsad af auktionsbeloppet, och det torde vara troligt, att om allt får användas för ortens bästa, nämnda belopp blir så högt som möjligt. Man behöfver ju icke använda allt på huset, utan kan göra gården eller lägenheten så stor, att läkaren äfven får någon inkomst af densamma. Det skadar icke, om det i en sådan trakt som de nu i fråga varande finnes en bildad man, såsom läkaren, som kan gifva ett godt föredöme i afseende å ett och annat, såsom t. ex. trädgårdsskötsel m. m.

Jag tillstyrker bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Mannerskant: Jag vill endast fästa uppmärksamheten på en omständighet, som Stats-Utskottets ledamöter betonat, nemligen att, då andra provincialläkaredistrikt kunnat samman skjuta medel för byggaude af bostad åt sin läkare, borde äfven det nu i fråga varande kunna göra det. Man torde dock böra taga i betraktande, att, enligt hvad erfarenheten gifver vid handen, det icke är någon lätt sak att, då det måste ske genom frivilliga åtaganden, af orternas invånare kunna få ihop ett anslag för sådant ändamål som detta, utan det kostar mycken möda i allmänhet att dertill förmå alla de särskilda kommunerna inom ett läkaredistrikt. Om man då, såsom nu på Öland, på förhand vet, att man icke egentligen behöfver betala något för det afsedda ändamålet, emedan tillgång dertill redan finnes, nemligen uti dessa bohemman, hvilka med sin afkastning böra kunna förse läkaren både med den hyra, han kan behöfva betala och lemna ett öfverskott deröfver, torde det vara svårt att förmå öns invånare att lemna något bidrag eller åtaga sig någon förbindelse för framtiden. Detta förhållande, att det finnes lönehemman till läkaren anslagen, rubbas icke om Kongl. Maj:ts proposition nu icke vinner Riksdagens godkännande, och så länge dessa hemman få af läkaren disponeras erhåller han derigenom åtminstone tusen kronor i hyresersättning; men om Utskottets

Försäljning af de provincialläkaren i Ölands Södra mot på lön anslagna bohemman.
(Forts.)

*Försäljning
af de provin-
cialläkaren i
Ölands Södra
mot på lön
anslagna bo-
hemman.*

(Forts.)

förslag antages endast några hundra kronor. Jag tror, att om detta senare går igenom, komma öns invånare bestämdt att vägra att gå in derpå, och ehuru den olägenheten uppstår, att man icke kan få en fast bostad åt läkaren, så belägen, att han derifrån kan bäst göra sin tjänst och på den punkt der apotek finnes i grannskapet, blir det tro- ligen förmånligast för läkaren att få behålla sina boställshemman. Icke heller kan man billigtvis jemföra den ene provincialläkaren med den andre och yrka att de ovillkorligen alla måste hafva samma aflöning af staten; ty den läkare, som bor i en stor stad, kan skaffa sig betydlig särskild förtjenst, men på denna ö, som nu är i fråga, finnes nästan intet tillfälle till sådan förtjenst, emedan hvar och en, som söker hans hjälp, vill erhålla densamma så godt som för intet. Äfven med afseende derpå, att det är svårt att få någon skicklig läkare, som vill slå sig ned derstädes, i en sådan afsides trakt af landet, der vi- stelsen, af brist på tillfälle till godt umgänge, måste blifva mindre an- genäm, torde man böra bereda honom en i pekuniärt hänseende bättre ställning än på andra orter. Då det dessutom icke kostar staten något, utan den tvärtom gör en vinst, om Kongl. Maj:ts proposition bifalles, vet jag icke, hvarför vi icke skulle antaga densamma. Om någon bland öns kommuner, t. ex. der bostaden skall blifva förlagd, ställer säkerhet för att summan skall användas för det afsedda ändamålet, så måste den väl vara betrodd att mottaga och förvalta den- samma. Jag tror, som sagdt, för min del icke, att man skall kunna förmå öns invånare att gå in på de villkor, Utskottet föreslagit i af- seende på byggandet och underhållet af bostaden, och dessutom blir denna alltid bättre byggd, varmare och trefligare, om den bygges under allmän tillsyn, än om det skall upplätas åt kommunen att på entre- prenad uppföra densamma. Då det sålunda i alla afseenden blifver en fördel, om Kongl. Maj:ts proposition antages, anhåller jag om bifall å densamma.

Herr Carleson: Kongl. Maj:ts förslag, att af öfverskottet å köpe- skillingen, 3,000 kronor måtte öfverlemnas till en eller flera af *distrik- tets kommuner* mot skyldighet att för framtiden ansvara för vidmakt- hållande af boställets hus och hägnader, har blifvit återopadt såsom stöd för Stats-Utskottets förslag att 10,000 kronor skulle till *invånarne i distriktet* öfverlemnas under villkor, att *distriktet* åt provincialläkaren anskaffar och för framtiden underhåller lämplig bostad.

Det är likväl den väsentliga skilnad mellan Kongl. Maj:ts och Ut- skottets förslag, att ett aftal af den beskaffenhet, som Kongl. Maj:ts proposition förutsätter, är icke blott möjligt, utan ock lätt åstadkom- met, emedan kommunen utgör en af staten erkänd juridisk person, hvaremot ett sådant aftal, som Utskottets förslag innebär, är svårt att åstadkomma, om ens möjligt, emedan det i fråga varande distriktet icke utgör en juridisk person, med hvilken lagligen förbindande aftal kan slutas. Nu låter sig visserligen invändas, att, om icke ett sådant aftal kan slutas med distriktet, kan man aftala särskildt med hvarje kommun, som ingår i distriktet. Jag vill icke bestrida detta, men tillåter mig ifrågasätta sannolikheten af att det för ändamålet erfor- derliga aftalet kan med de tolf till aderton kommunerna, hvilka hafva

olika intressen, träffas, och, om detta är tvifvelaktigt, måste det också anses tvifvelaktigt huru vida den anordning, som Utskottet föreslagit, kan komma till stånd, derest icke, med åsidosättande af föreskriften, att de anslagna medlen skola öfverlemnas till invånarne i distriktet, regeringen anser sig berättigad att till blott en del af kommunerna inom distriktet lemna i fråga varande medel på de i betänkandet angifna villkoren.

Försäljning af de provincialläkaren i Ölands Södra mot på lön anslagna bostadsmedel.
(Forts.)

Herr Odelberg: Jag anser det vara fullt utredt, att staten bör bekosta bostad åt provincialläkaren i Ölands Södra Mot, ehuru, såsom bekant, detta åliggande eljest hvilat på kommunen. I detta fall har staten under loppet af de sista 50 åren bekostat i fråga varande bostad, och därför bör äfven hädanefter samma förhållande ega rum. Jag går till och med så långt, att jag med största nöje skulle gifva min röst åt ett förslag att, på sätt Sundhetskolegium tillstyrkt, denne läkare, i stället för att uppbära arrendeinkomsten af de nuvarande bostadshemmanen, hellre borde förses med ett lämpligt fast boställe af så stort omfång, att der kunde födas två kor och ett par hästar och skördas de för ett mindre hushåll nödiga rotfrukter och trädgårdsalster, samt beläget på den plats inom Södra motet, der läkarens stationerande kunde, med afseende på behöfvat för den allmänna helso- och sjukvården, finnas vara mest tjenligt. Detta är så mycket mer billigt, som förhållandena på Öland äro alldeles exceptionella derigenom, att ön icke alla tider på året kan kommunicera med fastlandet. Om för anskaffande af en sådan bostad äskats ett belopp af 15,000 eller 20,000 kronor — jag antager nemligen att den är omöjlig att åstadkomma för det af Utskottet föreslagna belopp — skulle jag voterat därför, men jag kan icke gå in på, att dessa medel skola anskaffas genom försäljning af en statens egendom. Det är dock icke ensamt af detta skäl, att jag icke vill med min röst bidraga till försäljning af statens egendom, som jag motsätter mig Utskottets förslag, utan äfven därför, att det icke kan anses på något sätt utredt, om de kommuner, som skola begagna läkaren, vilja åtaga sig att för 10- å 20,000 kronor anskaffa och för framtiden underhålla lämplig bostad. Då, såsom uppläst är, i fråga varande distrikt utgöres af tolf, kanske aderton socknar och det icke finnes någon laglig form för ingående af ett aftal med dessa, anser jag det mycket problematiskt, huru vida ett sådant aftal kan komma till stånd och detta jemte min motvilja för försäljning af statens fasta egendom, föranleder mig att yrka afslag å Utskottets hemställan.

Herr Dahm: Jag vet mycket väl, att den, som uppträder för att tala för en sak, som skulle vara fördelaktig för den ort, der han har sitt hem, lätt blir misstänkt att tala för ortens intresse, men, då jag här vill yttra mig för Kongl. Maj:ts proposition, sker det icke därför, att jag är från i fråga varande ort, utan därför att jag känner till dervarande förhållanden kanske bättre än de flesta, som icke äro från denna ort.

Förhållandet är verkligen, att då invånarne i Ölands Södra mot under så många år haft sig dessa hemman anslagna, betrakta de dem såsom snart sagdt sin egendom, och, skulle man väcka fråga om att i

*Försäljning
af de provin-
cialläkaren i
Ölands Södra
mot på lön
anslagna bo-
hemman.
(Forts.)*

stället lemna dem en summa af 10,000 eller 15,000 kronor mot förbindelse att bygga fullt nöjaktig och tillräcklig läkarebostad, föreställer jag mig, i likhet med hvad föregående talare yttrat, att det skulle blifva mycket svårt att hos denna mycket sjelfständiga befolkning ävägabringa ett sådant beslut. De skulle alltid anse sin rätt för nära trädd, om kronan återtog hvad som en gång lemnats till läkarens underhåll och derjemte tvingade dem att tillskjuta en summa, hvartill de icke ansåge sig hafva skyldighet, just emedan de en gång fått dessa hemman sig upplåtna. Jag känner mycket väl, hvilka ytterliga svårigheter läkaren har haft att få passande bostad, det vill säga passande icke blott för honom sjelf utan äfven för folket, som skulle besöka honom. Jag vet äfven, att olägenheten nu är särdeles stor, emedan läkaren bor i yttersta kanten af distriktet, som har många miles omkrets. Man har yttrat, att det icke skulle vara mycket att förtjena för en läkare bland en allmogebefolkning som den dervarande. Jag tror icke, att detta håller streck, utan tror, att allmogen der gerna anlitar sin läkare, om de kunna få honom till sig för någorlunda skapligt pris och slippa bekosta skjutspenningar för många mil. Detta kan icke ernås på annat sätt, än att staten tager saken om hand och bestämmer, hvar läkarens bostad skall ligga.

Då så mycket förut blifvit taladt i ämnet, vill jag icke längre upptaga tiden, utan inskränker mig till att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade afgifvits följande yrkanden: 1:o) att Stats-Utskottets förevarande hemställan måtte bifallas; 2:o) att Kammarén skulle antaga Utskottets förslag med den förändring, att det i mom. b förekommande beloppet *10,000 kronor* utbyttes emot *15,000 kronor*; 3:o) att Kammarén, med afslag å Utskottets hemställan, för så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet afgifna nådiga proposition, skulle bifalla samma proposition oförändrad; samt 4:o) att utlåtandet måtte af Kammarén afslås.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till utlåtandet, hvarvid svarades många nej jemte några ja, och sedermera proposition på afslag å Utskottets hemställan i dess från Kongl. Maj:ts förslag afvikande del och bifall till samma förslag oförändradt, då svaren utfällo med många ja och nej i blandning; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Herr *Montgomery-Cederhielm* begärde votering.

Sedan Kammarén, uppå Herr Grefvens och Talmannens framställning, såsom kontraproposition vid voteringen antagit bifall till Utskottets hemställan med utbyte af summan 10,000 kronor emot 15,000 kronor; uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

»Den, som afslår Stats-Utskottets i utlåtandet N:o 58 gjorda hemställan, för så vidt den skiljer sig från Kongl. Maj:ts i fråga va-

rande nådiga proposition, och bifaller samma proposition oförändrad, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, bifaller Kammaren Utskottets hemställan med den förändring, att summan 10,000 kronor utbytes emot summan 15,000 kronor.»

*Försäljning af de provin-
cialläkaren i
Ölands Södra
mot på lön
anslagna bo-
hemman.
(Forts.)*

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 42.

Nej — 50.

Föredrogs å nyo och företogs punktvit till afgörande Stats-Utskot-
tets den 28 och 30 sistlidne April bordlagda memorial N:o 59, i an-
ledning af erhållna återremisser å åtskilliga punkter af Stats-Utskot-
tets utlåtande N:o 21, angående regleringen af utgifterna under Riks-
statens åttonde hufvudtitel.

*Anslag till
folkskolelära-
resseminari-
ernas utvidgning.*

1:sta punkten.

Med anledning af Utskottets i denna punkt gjorda hemställan, företog Kammaren till förnyad pröfning den 19:de punkten i utlåtandet N:o 21, hvarvid först förekom:

Mom. a.

Herr Widén: Under den diskussion, som fördes i denna Kam-
mare om förevarande punkt, och ändade dermed att den till Utskottet
återremitterades, föreföll det mig som om de fleste talarne önskade
bifall till densamma, så vidt den afsåg en utvidgning af seminarierna
med en årsklass i syfte att bibringa eleverne de förberedande studier,
som för inträde i seminarierna erfordras och att i öfrigt underlätta för
dem genomgången af deras kurs. Hvad som deremot väckte motstånd
var det dermed förenade förslaget att i dessa läroanstalter införa
äfven undervisning i slöjd. Med anledning deraf återremitterades också
punkten till Utskottet, och syftemålet dermed var väl att från Utskot-
tet erhålla en utredning, huru mycket det begärda anslaget kunde och
skulle nedsättas för den händelse, att slöjdundervisning icke blefve i
seminarierna införd. Då emellertid Andra Kammaren afslog hela punk-
ten, har Utskottet varit förhindradt att åstadkomma någon sådan ut-
redning och nödgats inskränka sig till att endast hemställa, att Första
Kammaren måtte fatta beslut i ämnet. Denna utredning är dock
ganska lätt att göra. Man behöfver endast se efter, huru mycket som
blifvit begärdt till årslön för de föreslagna slöjdundervisarne och från-
draga detta belopp från de 13,500, som inalles blifvit äskade. Af den

Anslag till
folkskolelära-
reseminari-
ernas utvidgning.
(Forts.)

Kongl. propositionen framgår då, att för slöjdundervisarne blifvit begärdt 900 kronors årlig lön och, då seminarierna äro elfva, blir totalsumman af det för detta ändamål begärda anslag 9,900 kronor. Om nu denna summa nedsättes till hälften, enär här endast är fråga om det första året och man beräknat, att den nya anordningen icke skulle taga sin början förr än halfva året förgått, skulle man hafva en summa af 4,950 kronor att frändraga. Då denna summa drages från hela det begärda anslaget 13,500, återstår 8,550 kronor såsom anslag för utvidgning af seminarierna med en årsklass, utan att deri inbegripes något anslag för slöjdundervisning.

Då jag nu för min del anser en sådan utvidgning af seminarierna af behovet högeligen påkallad, dels för att underlätta inträdet i seminarierna, enär det mött icke ringa svårigheter för ynglingar att erhålla den förberedande underbyggnad, som är föreskrifven derför, och dels af den omständigheten, att de föreskrifna kurserna äro så dryga, att något längre tid kunde behövas för att nödig grundlighet kunde vinnas, tager jag mig friheten hemställa, att Kammaren ville på det sätt bifalla hvad Kongl. Maj:t begärt och Utskottet förut tillstyrkt, att för seminariernas utvidgning med ännu en årsklass anslaget till seminarierna måtte höjas med 8,550 kronor.

Herr Statsrådet Carlson: Af den diskussion, som fördes i Kam-maren då den fråga, hvarom detta moment handlar, förra gången före-var, framgick, såsom jag tror, att betänkligheterna mot densamma egentligen fästade sig vid det förslag, som var framlagdt om införande af undervisning i slöjd vid folkskolelärareseminarierna, men att å andra sidan intet motstånd röjde sig mot förslaget att öka seminariernas nuvarande undervisningstid med ett år. Vid sådant förhållande kan jag icke inse annat, än att, då Utskottet af formella skäl varit förhin-dradt att framlägga ett nytt förslag, hvad som af den föregående tala-ren blifvit föreslaget är grundadt i sakens egen natur och ärendets nuvarande läge. Jag skall derför också helt och hållet underlåta att nämna något om slöjdundervisningens införande, utan inskränka mig till frågan om seminariernas utvidgande med en fjärde eller förbere-dande klass.

Jag anholder då först få anföra, att den beräkning, som blifvit anställd af förra talaren, är, så vidt jag kan finna, alldeles riktig, och att den summa, hvars beviljande skulle ifrågakomma, är 8,550 kronor. Vidare ber jag få nämna, att det första och förmämsta skälet till Kongl. Maj:ts proposition i denna punkt varit just den öfveranstängning, som man befarar skall taga öfverhand i seminarierna. För att styrka detta ber jag att få uppläsa de första ord, som jag i frågan anför till stats-rådsprotokollet. Det heter der:

»Sedan flera år tillbaka har det klagats deröfver, att eleverna vid folkskolelärareseminarierna endast med svårighet kunnat på den af-sedda tiden af tre år nöjaktigt genomgå den föreskrifna lärokursen. Denna erfarenhet har vid de två senast hållna mötena af seminarier-nas rektorer blifvit af dem enstämmigt vitsordad. I synnerhet har den praktiska förberedelse för skollärarekallet, som bör bibringas i öfvingsskolan, icke kunnat vinna den utveckling, som varit önskvärd, derför

att dessa öfningar till följd af tidens knapphet måst taga sin början, innan eleverna ännu kunnat vinna erforderlig teoretisk insigt och utveckling. Den deraf beroende nödvändigheten att låta afslutningen och repetitionen af den teoretiska lärokursen i högsta klassen med ett större timantal fortgå vid sidan af de praktiska öfningarna har ock verkat hinderligt för den jemna och lugna förberedelse till dessa öfningar, hvilken på läroanstalternas högsta stadium måste vara af behovet påkallad. De teoretiska och praktiska arbetena hafva sålunda trängts med hvarandra och bemödandet att fullgöra bådas fordringar allt för hårdt tagit lärjungarnes krafter i anspråk.»

*Anslag till
folkskoleläro-
reseminarier-
nas utvidgning.*
(Forts.)

Öfveranstängningen är således stäld i främsta rummet. Den stora vikt, som fäster sig vid denna fråga, ehuru anslaget icke är betydligt och ärendet vid första ögonkastet icke synes så betydande, är också det som förmått mig att anhålla, att nu få beröra samma ämne.

Det torde tillåtas mig nämna, att sedan denna fråga förra gången förevar till behandling i Kammaren, hafva skrivelser ingått från nästan alla seminarierektorer, hvilka uttala sitt djupa bekymmer öfver ställningen, om icke det framlagda förslaget skulle bifallas. Jag anhåller att få anföra något ur dessa skrivelser. En rektor säger: »Min beståndna, på flera års erfarenhet grundade öfvertygelse är, att derest lärotiden icke ökas från tre till fyra år, de allra flesta lärarinnor komma att utgå i folkskolans tjänst med försvagad helsa och brutna krafter.»

En annan yttrar sig: »Eleverna äro till den oroväckande grad ansträngda, att det är fara värdt att en stor del af landets folkskolelärarecorps kommer, till stort men för skolan, att bestå af sjuklingar, så framt ej seminariikursen med första förlänges med ett år.»

En tredje anför slutligen: »Det har visat sig, och med hvarje år blifvit mer bekräftadt, att, ehuru den lärokurs, som föreskrifvits för seminarierna, icke varit högre än som *med nödvändighet måste fordras* af dessa läroanstalter, densamma *icke* kunnat af de medelmåttigt begåfvade *utan öfveranstängning* genomgås på tre år. Detta torde i väsentlig mån komma deraf, att tillfälle saknats till någon ordnad förberedelse för seminariikursen.»

Nu är just här föreslagen en ordnad förberedelse för seminariikursen; en förberedande klass är föreslagen därför att det arbete, som åtgår för att jemnare ordna de kunskaper, som före inträdet inhemtats, i det närmaste medtager ett år, och ett år skulle därför tilläggas. Det är således ett enkelt medel att här vidtaga en förbättring, som erfarenheten visar nödvändig, och i sjelfva verket är och bör hvad som i sådana angelägenheter föreslås icke vara annat än frukten af den erfarenhet, som blifvit samlad. Målet åter är att åstadkomma en större säkerhet hos den blifvande läraren, en större mognad derigenom, att han hinna smälta hvad han lär och frisk kraft då han utgår från läroanstalten, till följd hvaraf han kan göra sina kunskaper mera fruktbarande.

Jag ber ock att få erinra derom, att det icke finnes någon läroinrättning, der skolan hänger så mycket på en enda person, som vid folkskolan. Andra skolor hafva ett flertal lärare, af hvilka den ene stödjer och underhjelper den andres arbete; vid folkskolan finnes i

*Anslag till
folkskolelära-
reseminari-
ernas utvidgning.*
(Forts.)

allmänhet blott en. I andra skolor öfvergå lärjungarne från en lärare till en annan; om den ene är svag, så kan lärjungen få bättre undervisning af den följande. Vid folkskolan eger ingen sådan förändring rum. Läraren är barnens enda kunskapskälla. Derfor är det af framstående vikt, att han är väl förberedd och att han icke med bruten kraft träder in i sitt viktiga kall.

Så vidt jag minnes, har det ifrågasatta anslagets belopp ej vållat betänklighet hos någon af denna Kammares ledamöter; icke heller har någon här fäst sig vid den farhågan, att en följd af den föreslagna anordningen skulle blifva, att ett inskränktare antal ynglingar skulle gå in på skolbanan. En sådan farhåga saknar också grund, ty man har erfårit, att om undervisningen förbättras så, långt ifrån att antalet lärjungar förminskas, ökas det. Nu är det större än någonsin, och skulle än ytterligare tilltaga genom ett anordnande af den föreslagna förberedande kursen, hvilket icke vore annat än ett erbjudet tillfälle för dem, som vilja inträda på skolbanan, att förvärfva sig de erforderliga kunskaperna på det allmännas bekostnad och med understöd af stipendier. Någon svårighet bör således ej här af vållas; tvärtom en lättnad för dem, som vilja inträda på lärarebanan, att inhemta hvad de behöfva. Då man nu icke framlagt ett förslag förr än erfarenheten till fullo ådagalagt dess behöflighet och då, efter min öfvertygelse, ett uppskott skulle vara i högsta grad menligt, vågar jag, som fortfarande anser det framlagda förslaget innebära det viktigaste steg för folkskolans förbättring, som för närvarande kan tagas, anhålla, att Kammarerna behagade bifalla den näst föregående talarrens framtälda förslag.

Herr Wennerberg: Då frågan om folkskolelärareseminariernas utvidgning med ännu en årsklass och tillika om införande af undervisning i slöjd vid dess seminarier förra gången förevar i denna Kammar, lät jag mig lika angeläget vara att i min mån söka arbeta för bifall till den förra delen af frågan som att motsätta mig den senare delen, allt detta på skäl som jag då angaf, och då den förste talaren nu hemställt om bifall just till förra delen, så anhåller jag att få förena mig med honom, helst han för sin framtällning vunnit bifall för densamma från statsrådsbänken.

Herr Sundberg: Jag har egentligen just intet att tillägga till hvad af de föregående talarna redan blifvit anfördt; men då jag var en bland dem, som motsatte sig anslag till slöjdlärare vid folkskolelärareseminarierna och desto varmare förordade den andra delen af Kongl. Maj:ts proposition, eller den om seminariekursens utvidgning med ett fjärde år, må det tillåtas mig säga, det jag ännu vidhåller samma ståndpunkt och med nöje instämmer i det förslag, som af den förste talaren framtäls, att till denna kurs utvidgning till fyraårig måtte beviljas 8,550 kronor. Hvad sjelfva saken vidkommer, eller denna förlängning af ifrågavarande seminariekurs, är jag lifligt öfvertygad derom, att inom denna Kammar meningarne icke äro synnerligen delade. Jag tror, att de flesta åtminstone af Kammarernas ledamöter hafva genom den utredning, som redan blifvit gjord vid ett föregående tillfälle och i dag, blifvit förvissade derom, att denna utvidgning är

icke allenast nyttig, utan rent af nödvändig. Om ord från detta rum kunde höras genom ett par väggar och till vännerna derinne, skulle det vara mig mycket kärt. Jag vet, att det icke kan ske, men orden må dock sägas, mera för deras räkning än för de här tillstädes varandes. Af mången har der uttalats den farhåga, som också Herr Ecklesiastikministern påpekat, att genom kursens förlängning svårigheten att erhålla skollärare skulle blifva större än den redan är. Att den nu är stor är en sanning, trots det betydligt ökade antalet lärjungar som från seminarierna utgå. Men nämnda farhåga är fullkomligt ogrundad, ty äfven med den förlängning, som Kongl. Maj:t begärt, är alldeles uppenbart, att samma antal elever som nu utgår skall också framdeles komma att utgå, och eleverna komma att lemna seminarierna vid samma ålder som nu är den vanliga för de utgående. Och hvaraf kommer sig detta? Jo, deraf att tillökningen alldeles icke är, såsom jag hört somliga föreställa sig, en påbyggnad, en våning utöfver de tre klasser som vi redan hafva, om jag så får uttrycka mig, utan endast en förstärkning af sjelfva grunden. Det är grunden som nu är för svag och den behöver upphjelpas. Det kan ej ske på annat sätt än det af Kongl. Maj:t föreslagna, eller genom inrättande af en fjerde, *förberedande* klass för dem, som sedan skola genomgå den egentliga seminariekursen, hvilken hädanefter såsom förr blir treårig. Nu skulle eleverna, efter Kongl. Maj:ts afsigt, komma in i den förberedande klassen ett år tidigare än de kunna komma in i nuvarande första klassen. Således skulle de komma in i nuvarande första klassen vid samma ålder som nu, men ett väsentligt arbete vore undanjordt, så att de utan men för helsa och krafter och utan onaturlig öfveranstängning skulle kunna följa med den treåriga kursen. Man må för öfrigt icke, såsom ofta sker, föreställa sig, att dessa seminarielärjungar, då de tagas in, alltid komma direkt från sina hem och från sitt arbete vid plogen rycka in i seminarierna. Nej, de flesta af dem få verkligen underkasta sig en sådan preliminar undervisning som här är afsedd, blott på hvarjehanda olika vägar. Den blir naturligtvis derigenom mycket ojemn och ofta mycket ofullständig för att leda till det resultat, som med densamma afses. När nu förhållandet är, att intagningen kommer att ske ett år tidigare och den nya klassen endast är beräknad att blifva en förberedelsekurs för den egentliga seminariekursen, tror jag, att en hvar bör kunna inse det ändamålsenliga i den anordning Kongl. Maj:t föreslagit. Jag slutar nu med hvad jag började mitt anförande med, nemligen att tillstyrka bifall till hvad den förste talaren föreslagit, eller att Kammaren måtte bevilja ett anslag af 8,550 kronor för seminariernas utvidgande med ännu en årsklass.

Herr Statsrådet Carlsson: Jag anhåller, med afseende å formuleringen af det förslag som här framstälts, att få föreslå, det Kammarerna må besluta, »att för folkskolelärareseminariernas utvidgning med en fjerde eller förberedande klass anslaget till dessa läroanstalter måtte höjas med 8,550 kronor».

Herr Widén: Jag ber att få instämma i det af Herr Ecklesiastikministern formulerade förslag, enär detta kanske är tydligare än det af mig framställda.

Anslag till
folkskolelära-
reseminarier-
nas utvidgning.
(Forts.)

Herr von Koch: När detta ärende sist förevar, helsade jag det Kongl. förslaget med synnerlig tillfredsställelse och var färdig att för min del i allo bifalla detsamma. Då nu Herr Ecklesiastikministern afstått derifrån i hvad det afser slöjdundervisnings införande vid seminarierna, vill jag i sådant hänseende ej framställa något yrkande, men jag förklarar, att jag hoppas, att den tid ej skall vara långt aflägsen då man allmänt förstår att sådan undervisning kan införas utan att skada elevernas intellektuella utveckling. Jag tillåter mig att nu uppläsa ett yttrande som en ledamot af Andra Kammaren, biskopen i Karlstad, afgifvit i frågan. Det lyder: »Hvad beträffar införandet af undervisning i slöjd vid seminarierna har jag jemväl i det hänseendet någon erfarenhet, då vid Karlstads seminarium slöjden redan blifvit intagen bland läroämnena, och en slöjdlärare der anställd. Der har visat sig, att eleverna, långt ifrån att finna sig nedtyngda af det nya läroämnet, tvärtom betrakta dessa lärotimmar såsom rekreatiionsstunder, så att icke blott vid de obligatoriska slöjdtimmarne utan jemväl vid de timmar, då deltagandet i slöjdundervisningen är fri, så många af dem infinna sig, som kunna rymmas i de små rum, der denna undervisning lemnas. Erfarenheten, åtminstone vid Karlstads seminarium, visar således, att hos eleverna ingen föreställning förefinnes derom, att deras mödor ökats genom tillkomsten af denna undervisning, utan att de tvärtom anse den såsom en nöjsam vederqvickelse.»

Uti ett annat yttrande i Medkammaren har Herr Rundbäck, som sjelf haft befattning vid seminarierna, framställt i hvad skick seminaristerna befinna sig. Han säger: »Jag har sjelf såsom inspektör för ett seminarium och sedermera dels i en, dels i en annan egenskap varit i flitig beröring med seminarieelever, och jag kan derföre intyga, att flera af dem icke hinna på tre år gå igenom kursen utan att öfveranstänga sig. Se blott på somliga af dessa seminarieelever; gå de icke såsom bleka skuggor endast af öfveranstängning!»

Jag tror, att de icke skulle gå »såsom bleka skuggor» om den kroppsliga och andliga utvecklingen fingo samtidigt fortgå.

Dessutom har jag ett särskildt skäl att önska, att icke kroppsarbetet må försummas i skolorna. Jag hade äran att blifva ledamot af öfverstyrelsen för folkskolorna i Stockholm då den bildades. Snart lyckades man att få rikliga anslag, så att man kunde skaffa goda lokaler och skickliga lärare, men efter ett par år inträffade en olägenhet, och det var att barnen, i synnerhet flickorna, när de kommo hem, inbillade sig att de tillhörde en annan samhällsklass vida öfver deras föräldrars, och klagomål uppstodo, att ungarna ansågo sig vara bättre än sina mödrar, så att, om man ville använda barnen till exempel till städning eller skurning så fingo mödrarna gå i stället för barnen. Jag tror, att det är mycket farligt att vänja barn att för skarpt åtskilja samhällsklasser, och framför allt är det nödvändigt att lära alla barnen att akta arbetets ära, ej minst handarbetets.

Grefve Mörner, Oscar: Jag ämnar icke motsätta mig det förslag, som här blifvit framställt och af många förordadt, ehuru jag förra gången, frågan var före, hyste några betänkligheter i afseende på den ökade tid, som skulle erfordras för de unga män, som skulle genomgå

seminarierna; men då här blifvit mycket taladt om öfveransträngning vid dessa läroanstalter och vi nyss hört en talare yttra, att de, som genomgått den der föreskrifna undervisningskursen, framträda såsom »bleka skuggor», anser jag mig böra säga, att jag, som haft tillfälle att se ganska många sådana elever, äfven omedelbart efter kursens afslutande, alldeles icke funnit dem såsom »bleka skuggor» utan friska och välmående som andra menniskor. Hvad angår de qvinliga eleverna medgifver jag, att jag ofta sett dem lägga sig till med blå och gröna glasögon, och kunde man slippa se detta, vore sådant mycket önskvärdt.

*Anslag till
folkskolelära-
reseminarier-
nas utvidgning.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma endast hade yrkats bifall till det förevarande momentet med följande förändrade lydelse: »att för seminariernas utvidgande med en fjerde eller förberedande klass anslaget till dessa läroanstalter måtte höjas med 8,550 kronor;» framställdes först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på detsammas antagande med ofvannämnda förändrade lydelse, hvilken proposition med ja besvarades.

Mom. b.

Bifölles.

2:dra punkten.

Herr Widén: Utskottet har här velat tillmötesgå de önskningar, som uttalades, när frågan förra gången förevar i Kammaran, och derför lösgjort anslaget från det alldeles oförmedlade samband med folkskolorna och deras lärare, hvori det förut var ställt. Förut var nemligen anslaget begärdt för att utgå och användas för de skollärare, som bibringat sina elever den öfning i slöjd, som var afsedd. Men enligt den formulering, som föreligger, är detta icke fallet, utan anslaget skall af församlingarne få användas för hvilka lärare som helst, som kunna finnas lämpliga för att bibringa denna öfning åt de i skolåldern varande barnen inom församlingen. Jag tager mig derför friheten hemställa, att Kammaran ville bifalla denna punkt på sätt Utskottet nu föreslagit.

*Undervisning
i slöjd vid
folkskolorna.*

Grefve Mörner, Axel: Då det nu föredragna ärendet förra gången förevar till behandling i Kammaran, tog jag mig friheten att yttra några ord om min åsigt i frågan, som är den, att jag icke anser lämpligt, att de barn, som begagna undervisningen i folkskolorna, ovilkorligen skola derstädes deltaga äfven i undervisningen i slöjd. Jag anser dock icke, att de olägenheter, hvilka jag då antydde såsom följande af föreningen af undervisning i slöjd och i egentliga skolämnen, blifvit undanröjda genom det af Utskottet nu framställda förslaget. Der säges nemligen, att ett belopp föreslås, »att användas till understöd åt sådana församlingar, som på lämpligt sätt bereda i skolåldern varande barn undervisning i slöjd». Enligt denna ordalydelse skulle undervisningen i slöjd således endast få omfatta barn i skolåldern. Så talas der om,

*Undervisning
i slöjd vid
folkskolorna.*
(Forts.)

att understöd skulle lemnas »till hvarje skola». Hvad det är för en skola, till hvilken understödet skulle lemnas, är icke tydligt uttryckt i Utskottets förslag. Man kan icke veta, om det är slöjdskolor eller om det är folkskolor eller hvad det är, som afses. Jag tror, att det vore ändamålsenligt att gifva punkten en något allmänare omfattning genom att ändra ordalydelsen. Jag tror att ändamålet, som afses med ifrågavarande anslag, nemligen främjandet af slöjdkunnigheten, skulle bättre främjas, om undervisningen icke vore ovilkorligen inskränkt till i skolåldern varande barn utan det äfven vore andra sockenboar medgifvet att deltaga i densamma. Såsom jag redan förut anfört, äro barnen under den tid, då de besöka folkskolan, så sysselsatta med de ämnen, som egentligen der skola inhemtas, att deras tid icke gerna medgifver, att de egna sig åt ännu flera undervisningsämnen. Jag vill derföre föreslå, att Kammaren fattar ett beslut af följande lydelse: »att Riksdagen må Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning på det sätt bifalla, att för år 1878 anvisas ett extra anslag af 15,000 kronor, att användas till understöd med 75 kronor åt hvarje församling, som på lämpligt sätt bereder tillfälle till undervisning i slöjd». Då man ännu icke känner, i hvilken omfattning anslaget kan komma att blifva begagnadt, tror jag, att det vore bättre att ställa anslagssumman på extra stat än att genast uppföra den på ordinarie stat. Jag tror äfven, att, till och med om man för öfrigt vill bifalla Utskottets förslag oförändradt, det vore lämpligare att uppföra anslaget på extra stat.

Grefve Beck-Friis: För min enskilda del hyser jag icke de betänkligheter, som vid ett föregående tillfälle blifvit uttalade om lämpligheten att hafva undervisningen i slöjd förenad med undervisningen i folkskolan. Om Riksdagens majoritet tyckts hysa sådana betänkligheter, så har naturligtvis Utskottet måst redigera det föreliggande momentet i öfverensstämmelse med en sådan åsigt. Jag tror, att Utskottet, oaktadt de betänkligheter, som af en talare blifvit framställda, i det han velat, att orden »hvarje skola» skulle utbytas mot »hvarje distrikt», förfarit rätt, ty ett sådant uttryck är origtigt på den grund, att det finnes församlingar, som äro så stora, att de hafva ända till 6 folkskolor, och der antalet barn är så stort, att hela anslaget på 75 kronor blefve alldeles för litet. Jag tror derföre, att det bör stå kvar, att hvarje sådan inrättning, der undervisning i slöjd meddelas, bör hafva ett sådant anslag på 75 kronor; annars tjenar understödet till ingenting.

Att undervisningen i slöjd icke skulle vara begränsad till barn i skolåldern utan äfven omfatta den vuxna ungdomen, tror jag vore att gifva en alltför vidsträckt tolkning åt anslaget, ty i sådant fall skulle summan vara en helt annan än 75 kronor. Som jag har fattat, bör anslaget användas så, att de församlingar, som antingen i folkskolor eller i andra läroanstalter gifva barn undervisning i slöjd, skulle få 75 kronor till hvarje skola. Jag vet af egen erfarenhet, att vissa församlingar redan inrättat sådan undervisning, dels med bidrag af församlingarna sjelfva, dels med anslag af landstingen, och jag tror, att det vore skäl att uppmuntra sådana företag.

Att sätta anslaget på extra stat vore, enligt min tanke, icke så rätt, ty då kunde det af anslagstagarne icke beräknas för mer än ett

år i sender. Jag vet, att de landsting, som beviljat anslag till detta ändamål, alltid beräknat anslaget för flera år; och det torde vara omöjligt att för ett enda år kunna åstadkomma någon slöjdundervisning. *Undervisning i slöjd vid folkskolorna.* (Forts.)

Jag yrkar således bifall till Utskottets förslag.

Herr Statsrådet Carlson: Det af Kongl. Maj:t framlagda förslaget är i sitt nu varande skick af Stats-Utskottet förändradt på det sätt, att Utskottets förslag visserligen icke strider mot Kongl. Maj:ts, men vidare utvecklar detsamma. Utskottets förslag afser nemligen, att anslaget skulle komma församlingarne till godo vare sig att undervisningen i slöjd anordnades vid folkskolorna eller i särskilda slöjdskolor. Då det således icke strider mot Kongl. Maj:ts förslag, har jag ingen anledning att motsätta mig det samma; men jag har deremot anledning att sätta mig emot det förslag, som en ärad talare här i Kammaren nyss framställde, och ber att i sådant afseende få förena mig med den ledamot af Stats-Utskottet, som sist hade ordet.

Hvad först och främst angår, att anslaget skulle gifvas för undervisning i slöjd blott åt i skolåldern varande barn utan för sådan undervisning äfven åt fullvuxna personer, så anhåller jag, att om Kammaren vill bevilja ett anslag af så omfattande syftning, detta anslag måtte uppföras på sjette hufvudtiteln och icke på den åttonde. Anordnandet af undervisning i slöjd i allmänhet tillhör nemligen Chefens för Civildepartementet föredragning och under Ecklesiastikdepartementets åtgärd kan endast den undervisning i slöjd anses höra, som meddelas personer, hvilka ännu äro i undervisningsåren eller, efter våra förhållanden, hvilka ännu icke uppnått konfirmationsåldern.

Vidare anhåller jag få säga, att ett *extra* anslag, lemnadt åt en skola och särskildt åt en skola som skulle på nytt upprättas, komme att medföra en osäkerhet, som icke skulle främja ändamålet. För att upprätta en skola af denna art, fordras anskaffande af lokal, i de flesta fall en ny byggnad, och så väl för en sådan skola som för en redan befintlig, der undervisningen skall utvidgas med detta viktiga läroämne, behöfvas verktyg och råämnen och dylikt; men några sådana anordningar lär man ej våga vidtaga, om man ej kan beräkna att erhålla anslag för mera än ett år.

Beträffande slutligen det påståendet, att ett anslag på 15,000 kronor skulle vara för högt tilltaget, så vill jag upplysa derom, att enligt de uppgifter, som blifvit infordrade från folkskoleinspektörerna, undervisning i slöjd redan är införd i närmare 100 skolor; och att en enda folkskoleinspektör uppgifvit att innan år 1877 gått till ända 18 sådana anstalter inom hans distrikt skola hafva undervisning i slöjd. Då vi hafva icke mindre än 40 folkskoleinspektörer är det här föreslagna beloppet således snarare för litet än för stort.

Alltså kan jag icke annat än tillstyrka bifall till Stats-Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall

Undervisning i slöjd vid folkskolorna. till Utskottets förevarande hemställan och dels af Grefve *Mörner, Axel*, att samma hemställan måtte bifallas med följande förändrade lydelse:

(Forts.)

att Riksdagen må Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning på det sätt bifalla att för år 1878 anvisas ett extra anslag af 15,000 kronor, att användas till understöd med 75 kronor åt hvarje församling som på lämpligt sätt bereder tillfälle till undervisning i slöjd.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

3:dje punkten.

Grefve Beck-Friis: Med anledning af det beslut, som nyss blifvit fattadt af Kammaren, anser jag, att i fråga varande motion icke kan bifallas. Jag yrkar derföre afslag å densamma.

Öfverläggningen förklarades slutad och Kammaren biföll mom. b i 21:sta punkten af utlåtandet N:o 21.

4:de punkten.

Herr Statsrådet Carlson: Redan då denna fråga förra gången förevar vid innevarande riksdag, hade jag den äran upplysa, att enda orsaken, hvarföre anslag till ifrågavarande byggnad icke blifvit af Kongl. Maj:t föreslaget, var den anmärkning, som af Öfverintendents-embetet blifvit framsteldt och af Kongl. Maj:t gillad, att anordningen med gymnastiksal inom universitetsbyggnaden vore olämplig. Detta hinder är nu mera undanröjdt genom det förnyade förslag, som konsistorium i Lund nu mera till Kongl. Maj:t insändt och som Kongl. Maj:t låtit meddela Stats-Utskottet. Det stora behof, som vid Lunds universitet eger rum i detta hänseende, är till fullo ådagalagdt i vederbörliga officiella handlingar. Der finnas endast tre lärosalar, alla af den beskaffenhet, att de icke rymma erforderligt antal lärjungar, och således osunda. För öfrigt äro både förvaltningslokalerna samt fakultets- och expeditionsrummen så otillräckliga, att de ingalunda kunna anses motsvara sin bestämmeelse. Konsistorium har dröjt med att framställa en anhållan om denna byggnad, emedan konsistorium i första rummet tänkt på de institutioner för vetenskapernas behof, som varit oundgängliga. Hvad som nu blifvit framsteldt, är en så väl grundad fordran, att jag icke kan annat än anhålla, att den måtte bifallas. Jag får derföre, utan att tro mig behöfva mera utförligt motivera förslaget genom närmare uppvisande af det trängande behovet, som synes mig verkligten ådagalagdt, anhålla att Kammaren behagade, på sätt Andra Kammaren redan utan diskussion och utan votering beslutat, bifalla Stats-Utskottets hemställan i denna punkt.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

Grefve Mörner, Axel: Jag anhåller att till protokollet få uttala min reservation mot det nu fattade beslutet.

Föredrogs ånyo och biföllos Stats-Utskottets den 28 och 30 sistlidne April bordlagda utlåtanden: N:o 60, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående Tullverkets utgiftsstater för år 1878;

N:o 61, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga proposition angående Telegrafverkets utgiftsstater för år 1878; och

N:o 62, i anledning af väckt motion om användande af öfverskott å beviljad anslag för Malö- och Björnsundens kanalisering.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 7 e. m.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Bevillnings-Utskottets den 28 och 30 sistlidne April bordlagda betänkande N:o 13, angående ännu vissa oafgjorda frågor om ändringar i nu gällande lagstiftning rörande villkoren för tillverkning och försäljning af brännvin. *Ändringar i lagstiftningen om brännvins tillverkning och försäljning.*

1:sta punkten.

Herr von Strokirch: Då Riksdagen redan beslutit, att till Kongl. Maj:t aflåta en underdånig skrifvelse, med anhållan om revision af gällande lagstiftning angående villkoren för tillverkning och försäljning af brännvin, torde det väl för närvarande vara föga hopp om större framgång för den åtgärd jag föreslagit i min motion, än hvad den redan fått, då Utskottet, oaktadt det afstyrkande slut, hvartill Utskottet kommit, dock i sin motivering förklarar den i fråga varande åtgärden hafva skäl för sig. Det hade visserligen varit önskligt, att Utskottet betonat detta något mera, så att Kongl. Maj:t vid den blifvande revisionen häruti hade kunnat finna ett stöd för åtgärder i den föreslagna riktningen; då jag emellertid för sakens egen skull förmodar, att vederbörligt afseende i alla fall skall komma att fästas derå, vill jag nu icke framställa något särskildt yrkande.

Hr Bennich: Jag har låtit anteckna mig såsom reservant mot Utskottets hemställan i förevarande punkt, och jag anhåller att nu blott få tillkännagifva, att jag med denna reservation afsett att Utskottet enligt min tanke bort mera positivt, än som skett, i motiveringen förklara sig godkänna sjelfva grunden för den i fråga varande motionen. Något yrkande att motionen nu skulle bifallas, ansåg jag emellertid icke böra i fråga sättas, då Riksdagen redan beslutit att hos Kongl. Maj:t begära förslag till ny lag angående brännvinstillverkningen.

*Ändringar i Jag har således blott önskat att få till Kammarens protokoll angifva
lagstiftningen orsaken till min reservation och uttala den förhoppning, att vid den
om brännvins förestående omarbetningen af brännvinsförfattningarna vederbörande måtte
tillverkning taga i öfvervägande, huruvida icke en så beskaffad utsträckning af fri-
och försälj- heten att tillverka brännvin, som herr von Strokirchs motion innehåller,
ning. (Forts.) må kunna medgifvas.*

Herr Hammar: Då i fråga varande motion inom Utskottet förevär till behandling, erkände flertalet af Utskottets ledamöter dess rigtighet i principielt hänseende. Icke dess mindre ansåg sig Utskottet icke böra tillstyrka Riksdagen att bifalla densamma. För min enskilda del tror jag verkligen, att, äfven om motionen nu blifvit tillstyrkt och antagen, skulle den likväl haft ganska liten praktisk följd. Den afser egentligen en förändring af nu gällande stadganden i tre afseenden, nemligen först en förändring af tillverkningstiden, för det andra en nedsättning af det bestämda minimibeloppet för tillverkningen om dygnet, och för det tredje införandet af rättighet till ett obegränsadt maximum. Hvad först utsträckning af tillverkningstiden beträffar, tror jag, att ett bifall till den med afseende derå föreslagna förändringen icke skulle hafva någon betydelse. Som vi veta, gäller den nu varande inskränkningen endast sommarmånaderna, och hvar och en, som aldrig så litet känner förhållandena, vet också, att den varmaste årstiden låter sig icke med någon fördel begagna för tillverkning af brännvin, ty den starka och hastiga afkylning, som erfordras för mäskan, så vida den skall antaga syra, kan då icke erhållas. Jag tror således, att en utsträckning af tillåtna bränningstiden äfven till sommaren icke kunde begagnas. Hvad vidare beträffar den föreslagna nedsättningen i minimibeloppet från 200 kannor till 100, så tror jag, att äfven mot denna åtgärd samma anmärkning kan göras. För närvarande är det högst få brännerier, som tillverka så litet som 200 kannor om dagen, ty detta bär sig föga; de kunna icke täfla med de öfriga brännerierna, emedan tillverkningskostnaderna ställa sig höga. Ännu mera skulle detta blifva förhållandet, om något bränneri skulle vilja hålla sig till det nu föreslagna minimum af 100 kannor, och jag tror därför icke heller, att en förändring i den riktningen skulle hafva någon praktisk följd. Hvad slutligen vidkommer maximets bestämmande till ett obegränsadt belopp i stället för 1,200 kannor som det nu är, så föreställer jag mig, att allmänna meningen i landet icke vore tacksam för ett sådant stadgande; ty den går väl egentligen för närvarande ut på att söka åstadkomma inskränkningar i brännvinsbränningen och icke att framkalla en ökad produktion. På dessa och flera grunder har Utskottet ansett sig böra afstyrka den i fråga varande motionen. Med afseende å den anmärkning, som nyss blifvit gjord af Utskottets vice Ordförande, nemligen att Utskottet hade bort i motiveringen iulägga något, som kunnat tjena till ledning för den komité, som antagligen kommer att utarbета förslag till förändrad lagstiftning för så väl tillverkning som försäljning af brännvin, ber jag att få säga, att det utan tvifvel bör vara angenämt för denna komité att lära känna Riksdagens åsikter; men det synes mig som den får lika god kännedom derom, om Riksdagen bifaller Utskottets förslag, som den skulle få, om motionen

blefve bifallen. Att motionen för närvarande icke gerna kan leda till någon åtgärd efter det skrifvelseförslag, hvarmed Riksdagen beslutit ingå till Kongl. Maj:t, lär väl icke vara något tvifvel underkastadt. Jag får således anhålla, att Kammaren ville bifalla Utskottets hemställan.

Ändringar i lagstiftningen om brännvins tillverkning och försäljning.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

(Forts.)

2:dra punkten.

Herr Berg: Då jag vid början af denna riksdag afgaf min motion om en så pass stor förhöjning af brännvinstillverkningsafgiften, att den skulle komma att utgöra två kronor pr kanna, förutsåg jag allt för väl det öde, som väntade motionen inom Bevillnings-Utskottet. Utskottets nu föreliggande afstyrkande af mitt förslag har således för mig varit hvarken oväntadt eller öfverraskande. Min motion har blifvit dräpt, och dermed får jag väl tills vidare låta mig nöja. Det återstår för mig endast att på öfligt sätt hålla liktalet. Jag kan dock icke neka, att i Utskottets motivering till den afkunnade dödsdomen skönjes ett visst framåtskridande. Man har nemligen nu icke längre sökt att skrämman folk för spöken på ljusa dagen, såsom förr; man har icke talt om det hiskliga lönnbränneri och den smuggling, som skulle blifva följden af ett sådant beslut; fördomarnas tid synas, åtminstone i det afseendet, vara förbi, och upplysningen har stigit. Men den grund, på hvilken Utskottet byggt sitt afstyrkande, har i alla fall varit temligen oväntad. Utskottet säger nemligen, att, på samma gång Utskottet »anser obestriddigt, att en förhöjning sådan som den af motionären föreslagna skulle i öfverensstämmelse med kända nationalekonomiska lagar i allmänhet åstadkomma en förminskning i varans förbrukning, lär dock vara otvifvelaktigt, att deraf äfven skulle föranledas en högst betydlig ökning utaf statsverkets inkomster, af hvilken för närvarande ej något behof förefinnes.» Det enda eller hufvudsakliga skäl, hvarför min motion blifvit afstyrkt, är således, att den skulle skaffa staten för stora inkomster. Nog vet jag, att förslag bruka afslås, derför att de anses fordra för mycket penningar; men att man skulle grunda ett afslag af en motion på den omständigheten, att man derigenom skulle få för stora inkomster, hade jag icke väntat. Jag tror emellertid, att det i verkligheten icke skulle blifva så farligt med den fruktade förhöjningen i statsinkomsterna, om min motion bifölles, ty äfven om en sådan förhöjning skulle för ett eller annat år inträda, så är jag likväl alldeles öfvertygad att, på sätt jemväl Utskottet antyder, den föreslagna ökningen i brännvinsskatten skulle väsentligen bidraga till att konsumtionen af denna vara i betydlig mån minskades i vårt land; och att detta skulle vara en stor nationalekonomisk vinst, derom äro vi alla väl ense. Att det deremot skulle omedelbart föra så ofantligt mycket större summor in till statsverket, det tillåter jag mig betvifla; och jag tror icke, att det skulle vålla Chefen för Finansdepartementet så synnerligen stora bekymmer, huru de skulle användas. Ty är det sant hvad Utskottet sagt, att en högst betydlig minskning i konsumtionen skulle ega rum, så kan väl detta å andra sidan icke blifva utan inflytande på statsinkomsterna. Låt vara att dessa under ett eller annat år, som sagdt,

*Ändringar i
lagstiftningen
om bränvins
tillverkning
och försälj-
ning.*

(Forts.)

skulle blifva större, så skulle inom ganska kort tid den minskade konsumtionen åter bringa jemvigt i förhållandet. Om kannan komme att kosta tre eller fyra kronor i stället för två, skulle den efter min öfvertygelse sjunka så betydligt, att den måhända nedginge från 18 eller 20 millioner kannor årligen till fyra eller fem. Då skulle staten icke heller få större inkomster af bränvinstillverkningen än den nu har, och faran att få in för mycket penningar vore således undanröjd. För öfrigt, om också den föreslagna förhöjningen skulle förorsaka något öfverskott, så finnes det nog utvägar att på godt sätt använda detsamma. Vi hafva nyss på Riksdagen haft en allvarsam fråga före, nemligen den om ordnandet af vårt försvar. Om så olyckligt vore, att den inhemska fienden till vårt folk och vårt land, jag menar bränvinet, skulle, om mitt förslag blifvit antaget, inbringa statsverket några millioner mera än nu är fallet, så kunde man ju blifva af med dessa penningar på det sättet, att de ställes till Kongl. Maj:ts disposition, att gifva bevärningen bättre öfningar än hittills, och vi hade då åtminstone gjort något för vårt försvar. Jag tror således, att Utskottets motivering i denna del icke varit den allra lyckligaste.

Vidare säger Utskottet, att den närvarande tidpunkten icke är lämplig för en förhöjning i bränvinsskatten. Jag vill fråga: när blir då tiden lämplig? Jag tror, att vi kunna få vänta länge, innan man med fog kan anse den lämpligare än nu, för att vidtaga kraftiga åtgärder till superiets hämmande. Jag är öfvertygad, att ingen tidpunkt skulle egna sig bättre dertill än den nu varande, då opinionen i hela landet i detta ämne är så bearbetad, att i många städer bildats nykterhetsföreningar, och petitioner i tusental inkomma till Kongl. Maj:t med begäran om hjälp mot superiet. Under sådana förhållanden måtte väl nu om någonsin just tiden vara inne att vidtaga en sådan åtgärd som jag föreslagit och höja bränvinsskatten, så att det bliver för dyrt att i någon större grad förtära denna dryck. Att konsumtionen derigenom skulle blifva mindre, tror jag mig kunna påstå med kännedom om de förhållanden, som i allmänhet råda inom den arbetande klassen. De förtära starka drycker icke så mycket därför att det smakar dem så synnerligen väl, utan mera därför att de finna det så angenämt att vara wohlthäter, att få bjuda på ett glas. Om en arbetare har en tjugufemöring och kan få tre supar därför, då finner han det roligt att sitta med två kamrater vid glaset; men kostar supen tjugufem öre, så att han icke kan bjuda någon annan än sig sjelf därför, då betänker han sig och behåller hellre tjugufemöringen till bröd åt sina barn.

Då jag således icke kan finna de af Utskottet anförda skälen bindande eller öfvertygande, tillåter jag mig yrka bifall till min i detta ämne afgifna motion.

Friherre Hamilton: Det lär väl icke kunna bestridas, att icke en förhöjning i priset på bränvin också skulle kunna föranleda en temligen betydlig minskning i förbrukningen af denna vara och till följd deraf äfven i dess missbruk. Jag har äfven inom Utskottet uttalat min åsigt, att en förhöjning i bränvinsskatten icke kunde medföra några vådor; men jag har ej reserverat mig till betänkan det, emedan jag insåg, att jag skulle hafva föga bistånd att påräkna inom Kammaren.

Dessutom hade jag verkligen ännu ett skäl, hvarför jag ansåg mig ej böra motsätta mig det slut, hvartill Utskottet kommit. Jag anser nemligen Utskottets påstående, att tidpunkten nu icke vore lämplig, icke vara så ogrundad. Det kan inträffa tider, då statens behof af penningar kan blifva mycket större än nu, och då kan det vara godt att hafva denna inkomstkälla att påräkna, ehuru jag för öfrigt är mycket villig att medgifva, att det är beklagligt, att staten skall hemta sina inkomster från en sådan källa. Det kan emellertid komma tider, då dessa penningar bättre behöfvas; och då nu Riksdagen dessutom beslutit ingå till Kongl. Maj:t med anhållan om förslag till förändrad bränvinslagstiftning, så torde väl äfven detta böra anses såsom ett talande skäl för att nu icke på förhand vidtaga en så genomgripande förändring som den af motionären föreslagna. Jag får på grund häraf yrka bifall till Utskottets hemställan.

Ändringar i lagstiftningen om bränvins tillverkning och försäljning.

(Forts.)

Herr Hammar: Det har naturligen icke varit oväntadt, att den näst siste talaren med sin kända ifver mot allt bruk af spirituösa drycker, skulle klandra Utskottet för att det icke gått hans förslag till mötes. Jag tror dock icke, att de skäl han anført mot Utskottets beslut äro fullt hållbara. Han tadlade Utskottet, derför att det grundat sin motivering hufvudsakligen derpå, att för närvarande icke förefunnnes något behof af ökade statsinkomster. Jag undrar dock, om han eller någon annan skulle kunna påstå, att sådant behof verkligen finnes; för Utskottet har det åtminstone varit fullkomligt obekant. Att åter en sådan ökning i statsinkomsterna verkligen skulle uppstå, om tillverkningsafgiften höjdes till två kronor pr kanna, det torde väl vara obestridligt. Ty äfven om man ville antaga, hvilket dock icke är så synnerligen troligt, att produktionen af bränvin till följd deraf skulle nedgå till hälften mot hvad den nu är, skulle detta i afseende på inkomsterna till statskassan hafva samma verkan, som om den nu varande afgiften höjdes från 80 öre till en krona, men med oförminskadt tillverkningsbelopp. Inkomsterna skulle växa med en fjerdedel af sitt nu varande belopp. Vi skulle således, äfven under förutsättning, att tillverkningen icke blefve mer än hälften af hvad den för närvarande är, få en förhöjning i bränvinsbevillningen af omkring $3\frac{1}{2}$ millioner kronor. Af hvilka skulle då dessa summor tagas? Jag tror, att denna påökning skulle hårdast drabba den ordentlige förbrukaren och suparens familj, men föga honom sjelf. — Bevillnings-Utskottet skulle hafva kunnat och kanske bort framlägga flera motiv för sitt afstyrkande, efter som den ärade talaren icke finner sig tillfredsstäld af de nu gifna; jag fruktar dock, att inga motiv hade i detta ämne af honom befunnits fullt tillfredsställande. Ett ganska viktigt skäl är i min tanke den fruktan man med rätta kan hysa, att, om skatten å bränvin sättes så högt som till två kronor, befolkningen skall kasta sig på att uppsöka några slags surrogat för detsamma. Det är känt att i de norra länen mycket begagnas æther spirituosus, som är billig och har samma verkningar som bränvin, ja, är så starkt rusande, att en tesked æther i en half butelj öl åstadkommer ett lika döfvande rus som dubbelt så stor portion bränvin. Vore det icke att befara, att, om bränvinet blefve allt för dyrt, befolkningen äfven i andra län skulle söka sig surrogat

Ändringar i
lagstiftningen
om brännvins
tillverkning
och försälj-
ning.

(Forts.)

på det närmaste stället? — Flera andra skäl hade äfven kunnat framläggas för ett afstyrkande. Man skulle kunnat ifrågasätta, huruvida det icke vore skäl, att, om man verkligen anser en förhöjning i bränvinskatten erforderlig och då det torde vara obestriddt, att staten för närvarande icke behöfver några ökade inkomster, åtminstone en utredning först verkställdes, huruvida det icke vore lämpligt, att denna förhöjning infördes successivt i stället för på en gång såsom motionären föreslagit. — Motionären har slutligen äfven frågat, när en lämplig tidpunkt skulle inträda och om man kunde vänta sig en lämpligare än den närvarande. Ja! i ett afseende är visserligen denna tidpunkt lika lämplig som alla andra; ty det är alltid nyttigt, om man kan inskränka förbrukningen af brännvin. Men betraktar man saken med afseende å statsinkomsterna, så är tidpunkten lämplig, först då behofvet visar sig påkalla ökade statsinkomster, och icke förr. Inom Utskottet har man således icke kunnat finna något rimligt skäl att tillstyrka bifall till motionärens förslag, och jag får därför anhålla, att Kammaren ville godkänna Utskottets hemställan.

Herr Berg: Den siste ärade talaren satte i tvifvelsmål, huruvida den af mig föreslagna skatteförhöjningen skulle hafva den verkan, att konsumtionen nedsattes till hälften mot hvad den nu är. Jag för min del tror, att den skulle nedsättas till en tredjedel eller en fjerdedel, och jag hoppas, kunna gifva nöjaktiga skäl för denna min förmodan. Vi veta att år 1874 tillverkades och importerades i Sverige omkring 22 millioner kannor brännvin; och jag förmodar, att största delen af denna ofantliga kvantitet äfven konsumerades inom landet. Men år 1868 uppgick icke den inom riket tillverkade bränvinskvantiteten, tillsammans med den importerade, till större siffra än 9 millioner kannor; och således torde under 1868 icke ens hälften så mycket brännvin hafva konsumerats inom Sverige som under förnämnda år. Någon förhöjd skatt låg visserligen icke på bränvinstillverkningen år 1868, men folket hade då icke råd att supa. Det var dåliga tider; och därför nedgick konsumtionen. Under de goda år, som vi haft sedan dess, har konsumtionen ökat till öfver 20 millioner kannor. Om nu tillverkningsskatten, på sätt jag föreslagit, höjdes till 2 kronor pr kanna, så blefve bränvinet dyrare, och följden blef, att folket icke längre hade råd att supa. *Följden af skattens höjande skulle efter alla nationalekonomiens lagar blifva den, att bränvinskonsumtionen förminskades.*

Hvad den anmärkningen beträffar, att skatteförhöjningen skulle komma att drabba de ordentliga konsumenterna, får jag bekänna, att jag icke förstår, hvad dermed menas. Det finnes konsumenter, hvilka äro slafvar under superipassionen, och andra konsumenter, de der äro måttliga, såsom man ju kan uttrycka sig. För egen del anser jag, att icke något slags begagnande af brännvin såsom dryck kan kallas måttligt, ty varan är till sin natur ohelsosam och förderlig för en frisk människa. Om nu emellertid mitt förslag blefve lag, kan jag icke finna, att de måttligare konsumenterna skulle beröfvas sin frihet att låta bli att begagna brännvin, eller att man skulle tvinga dem att i bränvinskatt lemna 3 millioner kronor årligen ur sina fickor; men säkert är, att man genom skatteförhöjningen skulle sätta en dam för det olyck-

liga *superiet*, och vi skulle slippa att se en mängd medlemmar af svenska folket lida af denna fruktansvärda last, hvilken yttrar sig mera såsom en sjukdom än såsom ett fritt handlande. Om vi genom den föreslagna åtgärden upprättade ur deras förnedring de hopar af våra landsmän, som äro hemfallna under dryckenskapslasten, och återgäfve dem åt samhället och sina familjer, skulle det derigenom göra en långt större vinst än den förlust af inkomst, som skulle förorsakas genom minskningen i tillverkning och konsumtion af brännvin.

Ändringar i lagstiftningen om brännvins tillverkning och försäljning.

(Forts.)

Jag ber att, innan jag lemnar ordet, få i största korthet gifva ett svar på en af de anmärkningar, som den siste talaren framstälde mot min motion, nemligen den, att en tillverkningsavgift på två kronor skulle vara så öfverdrivet hög och att statsverket för närvarande icke behöver en så förökad inkomst. Jag tror dock icke, att den är för hög. Om man höjde den närvarande afgiften med 30 à 50 öre, då skulle nog staten få en onödigt hög inkomst, utan att *superiet* på ringaste sätt förminskades; men genom afgiftens höjande till två kronor skulle konsumtionen tvingas ned och ändamålet med motionen, eller förminskande af *superiet*, vinnas, på samma gång statsinkomsten icke derigenom skulle i så öfverdrifven mån förökas.

Jag yrkar fortfarande bifall till min motion.

Herr Bennich: Jag har nu, såsom långt tillföre, delat den åsigt, som af motionären blifvit framställd, att enda säkra sättet att minska den olyckliga brännvinskonsumtionen består i att mycket fördyra varan. Jag har också inom Utskottet påpekat detta, men det fans knappt någon tanke på att för närvarande föreslå någon förhöjning, icke ens den ringaste, mycket mindre en så stor, som motionären förordat. Jag fäste då uppmärksamheten vid den efter min tanke icke fullt konsekventa motiveringen, som förekommer i Utskottets betänkande, der man erkänner den nationalekonomiska grundsatsen, att förhöjdt pris minskar konsumtionen, men på samma gång påstår, att förhöjningen skulle medföra ökad statsinkomst. Men min erinran dervid möttes af alldeles samma skäl, som här blifvit af en ledamot af Utskottet anförda; och motiveringen blef sådan den är.

I själfva saken kan jag icke helt och hållet förneka, att Utskottet i närvarande ögonblick hade mer än ett skäl att icke tillstyrka bifall till motionen. Det i min tanke väsentligaste var det, att Riksdagen redan fattat beslut om aflåtande af en underdänig skrifvelse med begäran om förslag till en alldeles ny lagstiftning angående tillverkning och försäljning af brännvin. Det andra skälet, som äfven finnes anfördt i betänkandet, var det, att, då en förhöjd konsumtionsskatt, äfven om den icke medför ökad statsinkomst, alltid medför ökad utgift för konsumenten, emot den ifrågasatta förhöjningen bort ställas nedsättning af andra skatteposter, företrädesvis dem, som bero af tulltaxan. I betraktande deraf, att denna taxa är under granskning af en komité och sannolikt snart kommer att underställas Riksdagens pröfning, ansåg man icke lämpligt att nu göra någon förändring i den ena eller andra konsumtionsavgiften, utan afvakta den tidpunkt, då man kan bestämma konsumtionsskatterna i nödig proportion mot hvarandra. Man ansåg det så mycket mindre lämpligt, som det är ganska antagligt, att i en

Ändringar i
lagstiftningen
om brännvins
tillverkning
och försälj-
ning.

(Forts.)

ny tullagstiftning, när Riksdagen blir böjd för att antaga en sådan, man torde komma att rigta sina bemödanden derpå, att endast så beskaffade skattetitlar, som verkliga äro inbringande, bibehållas och att de, som icke medföra någon mot afgiftsbeloppet svarande inkomst till statsverket, utan företrädesvis afse skydd, afskaffas. Vid sådant förhållande syntes det vara skäl äfven för dem, som varmt nitälska för det mål, hvartill motionären syftar, att låta motionen falla; och jag böjde mig för den mening, som jag såg vara allmän inom Utskottet och som jag tror äfven är den allmänna inom Riksdagen.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande punkten och dels af Herr *Berg*, att hans motion om brännvinstillverkningsafgiftens förhöjning till två kronor per kanna måtte antagas; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten, och då dervid svarades många ja jemte ett eller annat nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

3:dje—6:te punkterna.

Biföllos.

7:de punkten.

Herr Ribbing, Sigurd: Jag skall till en början taga mig friheten erinra om förevarande frågas ställning från och med förra årets riksdag. Bevillnings-Utskottet hade då i afgifvet betänkande hemställt, att åtskilliga förslag af likartad beskaffenhet med de i nu föredragna punkt afstyrkta icke måtte af Riksdagen bifällas; men i denna Kammare fattades beslut om återremiss af detta Utskottets afstyrkande, återremiss i syfte att få en redaktion, enligt hvilken utskänkning af brännvin på söu- och helgdagar förbjödes. I Andra Kammaren bifölls deremot Utskottets afstyrkande, men beslutet afgjordes utaf den förseglade sedeln mot yrkande af återremiss i samma uppgifna syfte, som i Första Kammaren. När vid denna riksdag förevar det Bevillnings-Utskottets betänkande, deri Utskottet tillstyrkt Riksdagen att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta öfverse brännvinslagstiftningen i allmänhet, förklarades, på gifven anledning, af den ärade vice Ordföranden i Bevillnings-Utskottet, att Utskottets tillstyrkande af denna skrifvelse på intet sätt innebar någon afsigt att från sig undanskjuta pröfningen af de motioner rörande särskilda delar af brännvinslagstiftningen, som vid denna riksdag blifvit väckta; — och torde vid sådant förhållande det sista af Utskottet för dess afstyrkande nu återopade argument eller appellen till den af Riksdagen sedermera beslutade skrifvelsen om frågan i allmänhet, hvilken, enligt Utskottets nu uttalade förmenande, skulle suspendera vidtagandet af åtgärder i särskilda fall, icke väga särdeles mycket. Vidare får jag erinra, att, såsom Kammaren har sig väl bekant, mot Utskottets nu upprepade afstyrkande reserverat sig fyra utskottsledamöter från denna Kammare, af hvilka en i afgifven motiverad reservation framlagt formuleradt för-

slag till beslut i motsatt riktning och de tre öfriga, hvaribland befinner sig Utskottets vice Ordförande, med den förnämnda reservanten instämt. Utskottet sjelft, dess majoritet, har deremot i betänkandet förklarat, att Utskottet vidhåller sin öfvertygelse från i fjor orubbad. Orubblighet i åsigt är under vissa förhållanden högst respektabel — men nemligen endast då, när goda grunder finnas för densamma. Det kan då vara skäl och jag skall tillåta mig att taga en hastig revy af de grunder, hvilka föranlett Utskottets majoritet till dess orubblighet i åsigt.

*Ändringar i
lagstiftningen
om brännvins
tillverkning
och försälj-
ning.
(Forts.)*

Utskottet börjar med att säga, att, om stadgandena i 28 § af gällande försäljningslag tillämpas och således stadskommunerna verkligen begagna sig af sin rätt att under sön- och helgdagar inställa utskänkning af brännvin, någon lag från statens sida icke behöfves. Nej visserligen; *om så sker! Men sker det? Nej!* endast i ett ringa fåtal af städer. Utskottet argumenterar således på detta ställe — och samma anmärkning eger sin tillämpning på flera delar af Utskottets motivering — öfver huru det skulle vara, hvad som behöfde eller icke behöfde göras i lagstiftning, om de faktiska förhållandena, med afseende å hvilka lagstiftning är i fråga, vore motsatta mot hvad de äro. Så, fortsätter Utskottet, att, om den nyss omförmälda rättigheten, som gällande stadga tillerkänner stadsmyndigheterna, tillämpas, skulle dessa stadganden vara tillräckliga att, så vidt på lagstiftningen beror, hämma missbruket af rusdrycker; och denna Utskottets åsigt — säger Utskottet — jäfvas ej från de stadssamhällen, der en sådan tillämpning skett. Det tror jag väl! Men från de stadssamhällen, der en sådan tillämpning *icke* skett? Huru vida Utskottets åsigt derifrån icke jäfvas, derom tiger Utskottet. Det har väl annars företrädesvis varit skäl att taga reda på. Ty der det nu motiverade förbudet mot utskänkning på sön- och helgdagar tillämpas, der träda de goda verkningarne af detsamma fram: det är axiomatiskt klart sagdt; men att så är, talar *icke* särdeles för Utskottets sak. I närmaste sammanhang härmed erkänner Utskottet för öfrigt sjelft det faktiska förhållande, att dessa stadssamhällen, som utfärdat förbudet, utgöra det minsta antalet af rikets städer, under det att det ojemförligt största icke begagnat den medgifna rättigheten, således icke förbjudit utskänkning af brännvin på sön- och helgdagar. Med hänsyn till hvad Utskottet såhunda sjelft erkänt, får jag för min del säga, att jag föreställer mig, att man dock i allmänhet bör stifta lagar och afgöra behovet af stiftande af sådana med afseende på förhållanden, som *äro*, icke med afseende på förhållanden, som *icke* äro. Bemödande sig att förklara nyss anförda förhållande, säger Utskottet vidare, att anledningen till att så många stadssamhällen icke vidtagit åtgärder att förbjuda utskänkning på sön- och helgdagar väl torde vara den, att genomförandet af ett sådant förbud ansetts medföra allt för betydliga svårigheter och olägenheter. Jag skall icke undersöka, hvilka motiv de respektive städernas styrelser må hafva haft till denna underlåtenhet; jag skall blott be att få anmärka, att, om i någon stad skulle yppa sig oöfvervinneliga svårigheter vid genomförande af det ifrågasatta förbudet, det, enligt så väl samtliga motioner i ämnet, som reservantens formulerade förslag, är möjligt för den staden att erhålla undantag från regeln. Det tillkommer allenast

Ändringar i
lagstiftningen
om brännvins
tillverkning
och försälj-
ning.

(Forts.)

vederbörande stadsstyrelse och Konungens Befallningshafvande att se till, huru vida svårigheterna verkligen äro så stora, att undantag äro af nöden; och befinnes så vara förhållandet, kan undantag gifvas och då är ju ingen fara för handen. Man skulle möjligen här kunna läsa mellan raderna och af hvad som mera blifvit antydt än utsagdt sluta till, att Utskottet anser, att det i vissa städer kan gå för sig att inskränka utskänkningen, men att det, synnerligen i större, deremot skulle möta allt för stora svårigheter och att vid sådant förhållande Utskottet, af hänsyn till dessa senare, låtit bestämma sig till att anse det föreslagna stadgandet icke böra antagas. Ser man derjemte på den vid fjolårets riksdag hållna diskussionen i ämnet, skall man i den samma finna tydligt påpekadt, det dessa befarade svårigheter vid att stadga utskänkingsförbud hufvudsakligen afse de större städerna och framför allt Stockholm. Men tager man saken i betraktande i allmänhet, synes äfven här fakta tala mot Utskottets förmodan. *Faktum* är och betyder här det förhållande, som eger rum i de städer, der utskänkning på sön- och helgdagar verkligen blifvit förbjuden. Har nu detta förbud derstädes åstadkommit så enorma svårigheter, att de kunna sägas oöfvervinneliga? Icke så vidt jag känner. Jag har emellertid sökt inhemta underrättelser från dessa städer; men de jag fått, öfverensstämma alla deri, att förbudet, långt ifrån att hafva medfört oöfvervinneliga svårigheter — hvilket här naturligen skulle vilja säga detsamma som obehag, missnöje och olyckor — tvärtom åstadkommit allmän belåtenhet och goda verkningar. Och jag tager mig friheten att erinra, att bland de städer, der utskänkning under sön- och helgdagar är förbjuden, finnas både smärre och större; till de smärre må räknas till exempel Jönköping och Söderhamm, till de större Gefle med öfver 17,000 invånare, således en efter våra förhållanden ganska betydlig stad. Förmodanden, uttalade och lagda till grund för bedömande af behöfvat af en lagstiftningsåtgärd kunna ju vara rätt intressanta och, i fråga om den föreslagna lagens lämplighet, leda till större eller mindre probabilitet, ty *längre* än till probabilitetskalkyler förhjelpa de aldrig. Met i *ett* fall synas de för sådant ändamål vara öfverflödiga, på samma gång de förlora ända till sista skymten af sannolikhet, det är när man, i stället för att använda probabilitetskalkyler för att afgöra behöfligheten af en lag och möjligheten af dess genomförande, har fakta att hålla sig till i bådadera afseendet och dessa fakta tala *mot* kalkylerna; — ty hvad som är *verkligt* är alltid *möjligt*.

Utskottet går vidare i sin motivering och erinrar, att visserligen just det nu för städerna ifrågasatta förbudet att utskänka brännvin under sön- och helgdagar, med möjliga undantag, redan finnes gällande för landsbygden; men förklarar att icke heller denna omständighet har rubbat Utskottets åsigt om olämpligheten af förbudets utsträckning äfven till städerna. Utskottet anför såsom skäl härför åtskilliga motiv, som i öfrigt ej äro af art att behöfva pröfvas, men bland hvilka jag särskildt vill fästa mig vid ett: den af Utskottet sjelft lemnade uppgiften, att utskänkingsställena på landet äro jemförelsevis ytterst få, uppgå på sin höjd till 290, under det antalet utskänkingsställen i städerna öfverstiga 800. Då man tillika påminner sig proportionen

mellan befolkningen i stad och på land i Sverige, få dessa siffror en än större betydelse. 800 utskänkingsställen komma på en liten minoritet af Sveriges invånare, under det på den stora pluraliteten komma endast 290. Hvad bevisar detta? Jo! *fördelen* af att hafva förbud, såsom för landsbygden finnes stadgadt, hvarmed utskänkingsställena blifvit färre, och nackdelen af att icke hafva förbud, såsom förhållandet är i städerna. Fördel och nackdel: ty efter mitt förmenande är det naturligtvis en fördel att hafva utskänkingsställen till ringa antal, och motsatsen en nackdel.

*Ändringar i
lagstiftningen
om brännvins
tillverkning
och försälj-
ning.*

(Forts.)

Deremot tyckes det visserligen, vid betraktande af Utskottets föresatta argumentation i slutet af betänkandets 18:de och början af dess 19:de sida, på hvilken argumentation Utskottet, att döma efter ordalagen, synes lägga mycken vikt, som om Utskottet vore af alldeles motsatt åsigt. Utskottet fruktar, att, om förbudet att utskänka brännvin på sön- och helgedagar skulle blifva lag, men möjligheten att från detta förbud erhålla undantag skulle stå öppen, orättvisa och godtycke skulle komma att göra sig gällande, i det att, till förmån för de så kallade bättre klasserna, de förnämligare utskänkingsställena, efter Utskottets antagande, skulle få sådana undantag sig beviljade, under det deremot de egentliga kroppsarbetarne — de stackars menniskorna — om de ville besöka *sina* utskänkingsställen, skulle finna dem stängda. Det är i mina ögon en förunderlig uppfattning, Utskottet här uttalat. Utskottet anser det ännu alltjemt vara en *olycka* att under söndagen — den dag då enligt upprepad erfarenhet det ojemförligt största missbruket af rusdrycker eger rum — icke kunna få besöka dessa utskänkingsställen och förtära den nektar, som der bjudes, med alla de verkningar för den förtärande och hans familj och hans ekonomiska bestånd och hans arbetsduglighet på måndagen, som deraf följa; det skulle vara en *orättvisa* att förneka kroppsarbetarne detta, hvaremot utsigten att kunna erhålla undantag från regeln skulle vara en de bättre lottade förbehållen *lycka*. Jag rör icke för, att jag för min del ser saken från en alldeles motsatt synpunkt. Det är, enligt mitt förmenande, en *lycka* för dem, som äro frestade att gå på utskänkingsställen och der intaga en förtäring, som så lätt blifver öfverflödigt, att möjligheten att besöka dessa utskänkingsställen afklippes den dag, då de dertill hafva bästa tillfället; och det är rätt beklagligt för dem, som icke hafva så stödt. Men åsigtarna äro olika; Utskottet anser det vara en *lycka* att tillfälle att berusa sig finnes, en annan anser det vara en *olycka*, och tvärtom.

Låtom oss därför från åsikter, om hvilka kan tvistas, äfven här gå till fakta. Har i de städer, der styrelserna beslutat hålla utskänkingsställena stängda under sön- och helgedagar, visat sig, att detta beslut och dess handhavande medfört orättvisor i den mening, att undantag från förbudet obehindradt medgifvits de förmögnare klassernas utskänkingsställen, men icke de andra? Nej, detta har icke visat sig. Således, äfven här argumenterar Utskottet enligt förmodanden, förmodanden som för öfrigt äro föga smickrande för Konungens Befallningshafvande och städernas styrelser, om orättvisor och godtycke och förmodanden, mot hvilka fakta bestämdt strida, på de ställen nemligen, der fakta träda fram i förevarande afseende. Äfven här begagnar

Ändringar i lagstiftningen om brännvins tillverkning och försäljning.
(Forts.)

sig således Utskottet af sådana probabilitetskalkyler, som af erfarenheten, så långt den räcker, vederläggas. — Det kan ju emellertid hända, att förbudets genomförande på vissa ställen skulle medföra stora svårigheter, och jag skall ej disputera mot försäkrän af stockholmsbor, att det skulle vara högst betänkligt, om man här i hufvudstaden icke skulle tillåta folk att om söndagarne besöka utskänkningsställen. Men om så är, finnes ju alltid möjligheten att erhålla undantag för Stockholm, och jag från min synpunkt vill icke uppoffra en fördel för hela det öfriga landet därför, att Stockholm icke anser sig kunna begagna sig af densamma eller ens vill deri se en fördel.

En enda jemförelse anhåller jag till slut att få uppdraga. I sitt första argument säger Utskottet, att, blott stadsmyndigheterna begagna sig af sina rättigheter, de kunna vidtaga åtgärder, tillräckliga att hamma missbruket af rusdrycker äfven på sön- och helgedagar — *derför* bör staten ej stifta lag. Till sist påstår Utskottet, att vidtagandet af sådana åtgärder skulle leda till så mycken orättvisa och obillighet, att *derför* den föreslagna ändringen borde afstyrkas. Det är i sanning besynnerligt, att först säga, det staten icke bör vidtaga några ändringar i lagstiftningen, emedan det är så lätt för statsmyndigheterna att göra hvad som behöfves, att statens ingripande icke erfordras, att sedan förklara, att staten ingenting bör göra, *derför* att det är så svårt att undvika orättvisa och obillighet, att det tjenar till intet att försöka.

Då således halfva antalet af Bevillnings-Utskottets ledamöter från denna Kammare reserverat sig till förmån för det i motionerna angifna syfte; då bland dessa fyra reservanter en sakkunnig och erfaren man i sin reservation framlagt formulär till den paragraf, om hvars ändring är motionerad, och de tre öfrige reservanterna just i denna hans reservation och formulering instämt; samt vid sådant förhållande detta formulär må kunna anses väl öfvertäckt och pröfvadt; vågar jag för min del vördsamt hemställa, att, då formuleringen af det utaf Herr Hammar framlagda förslaget redan är af flere sakkunnige män granskad och god befunnen, Kammarén, utan att till Utskottets behandling återremittera frågan, måtte till detta förslag lemna sitt bifall.

Herr Hammar: Den föregående talaren har så noga genomgått de af Utskottet för dess afstyrkande återropade motiv, att jag anser det onödigt att ingå i ytterligare granskning af desamma. Så vidt jag hörde, uppgaf han, att, då denna fråga förledet år behandlades i denna Kammare, densamma återremitterades till Utskottet i syfte att erhålla ett förslag, enligt hvilket det, som nu är regel, skulle blifva undantag och tvärtom; men jag hörde honom icke nämna, med hvilket röstantal Kammarén vid detta tillfälle fattade sitt beslut. Under antagande att han icke gjorde detta, ber jag att få upplysa, att Kammarén återremitterade frågan i det af mig nämnda syfte med 60 röster mot 28. I Andra Kammarén åter föll den der likaledes väckta frågan om återremiss i samma syfte på den förseglade sedeln. Detta har för mig utgjort en grund att antaga, att den utgång, frågan i år skall erhålla, kommer att gå åtminstone i samma riktning som den utaf mig afgifna reservationen.

Utskottet har på ett ställe sagt, att »man med skäl torde kunna göra den erinran, att i så fall» — om den föreslagna lagen komme att tillämpas på det sätt, att allenast antalet öppna utskänkingsställen under sön- och helgedagar minskades — «äfvén öfriga dagar i veckan utskänkningen borde kunna inskränkas till ett lika ringa antal ställen». Det är alldeles riktigt, och den yttersta konsekvensen af all inskränkning är naturligtvis att inga försäljningsställen alls finnas; men icke är det sagdt, att, därför att man icke vill utdraga konsekvensen till dess yttersta gräns, man icke heller bör göra den inskränkning, som kan anses ändamålsenlig. Utskottet har äfvén påpekat den omständighet, att Riksdagen beslutit aflåtande af en underdånig skrivelse om revision af gällande författningar angående tillverkning och försäljning af brännvin, och antagit detta utgöra skäl för att förändringar i samma författningar för närvarande icke borde göras. Jag kan emellertid icke neka, att jag för min del hyser vissa betänkligheter i afseende på de resultat, en sådan revision kan komma att medföra. Dermed må emellertid vara huru som helst, dessa resultat skola åtminstone länge dröja att visa sig, och under sådana förhållanden har jag trott det icke vara helt och hållet ändamålslost att redan nu söka åstadkomma en ändring i det i fråga satta syftet. Jag har i följd häraf afgifvit den reservation, som finnes bifogad Utskottets betänkande, och jag skall nu endast be att få anföra skälen till de af mig dervid föreslagna förändringarne.

Ändringar i lagstiftningen om brännvins tillverkning och försäljning.
(Forts.)

Jag har tänkt, att förbud för utskänkning under sön- och helgedagar skulle blifva regel; men att hvar och en, som egde utskänkingsrätt, skulle kunna till Konungens Befallningshafvande ingifva ansökning om att berättigas till någon utskänkning under dessa dagar, till exempel under måltiderna; Konungens Befallningshafvande skulle då höra vederbörande magistrat och kommunalstyrelse — stadsfullmäktige, der sådana finnes, och i annat fall allmän rådstufva — och derefter pröfva, huruvida det vore erforderligt, att det begärda undantaget medgäfvos. Jag har aldrig kunnat föreställa mig, att dessa myndigheter dervid skulle gå så partiskt till väga, att undantag skulle beviljas endast åt de utskänkingsställen, som begagnas af de förmögare klasserna. Nej, de skulle nog med oväld pröfva, hvilka utskänkingsställen borde få hållas öppna; och derjemte skulle de vara berättigade att bestämma så väl de tider på dagen, som under hvad vilkor i öfrigt utskänkningen skulle medgifvas. Detta hvad angår första momentet; i andra momentet föreslås i afseende å utskänkningen på landet alldeles detsamma, som derstädes redan nu gäller. I tredje momentet, som enligt nu gällande försäljningslag lyder: »Under gudstjenst skall utskänkingsställe alltid vara tillstängdt», har jag tillagt orden: »och utskänkning derstädes ej tillåtas». Detta har jag gjort, emedan man understundom hört folk anse allan rättighet vara uppfylld, om blott den vanliga ingången under gudstjensten är tillstängd, men att man deremot brukar att hålla andra ingångar öppna och låta utskänkningen obehindradt fortgå.

Jag medgifver visserligen, att på ett och annat ställe det föreslagna förbudet torde kunna komma att medföra svårigheter, men jag tror icke, att dessa äro oöfvervinneliga. Att här mot förslaget kom-

Ändringar i lagstiftningen om brännvins tillverkning och försäljning. ma att framställas anmärkningar, som kanske kunna vara på ganska goda skäl grundade, håller jag för troligt. Jag skall emellertid till dess jag fått höra dem inskränka mig till att hemställa om bifall till min reservation.

(Forts.)

Friherre af Ugglas: Det är verkligen ganska motbjudande att i en fråga, sådan som denna, nödgas uppträda i viss mån i strid mot de siste ärade talare, som velat framhålla den i reservationen uttalade mening, såsom i högsta grad nödvändig för att åstadkomma hvad vi ju alla åsyfta, nemligen, om möjligt, mindre missbruk af starka drycker. Men jag är så fullt öfvertygad om, att förslaget, sådant det i reservationen blifvit framlagdt, icke är praktiskt, åtminstone icke tillämpligt öfver allt i landet, att jag nödgas anhålla att mot detta förslag framställa några anmärkningar.

Det har blifvit åberopadt, att samma förslag skulle vara genomfördt inom åtskilliga städer. Jag vill icke bestrida att så skett, ej heller att det kunnat visa sig vara nyttigt och lämpligt. För min del ber jag dock att få anföra ett exempel, som är mig känt, och som bevisar, att, der det varit försökt, det icke befunnits lämpligt. Under den tid, jag var landshöfding i Östergötland, beslöto stadsfullmäktige i Norrköping ett absolut förbud för all utskänkning af spirituosa under sön- och helgedag. Ehuru jag för min del fann, att detta förbud svårligen kunde komma att tillämpas i en så stor stad, godkände jag dock beslutet. Men det räckte blott ett år, då stadsfullmäktige funno sig nödgade att vidtaga förändring och återgå till hvad i gällande författning stadgades; och sedermera har, så vidt jag har mig bekant, försöket i denna stad icke förnyats. Detta är ett bevis, som, i synnerhet för större städer, som Norrköping, ådagalägger hvilka stora svårigheter äro förenade med ett dylikt förbud, hvarföre man väl bör betänka sig innan man bifaller ett förslag sådant som det nu ifrågasatta. Jag vill således gerna utgå från den åsigten, att i vissa mindre städer förslagets genomförande kan vara lämpligt, men jag vågar påstå, att för större sambällen detta icke låter sig göra, och må detta sägas om det samhälle, som ligger mig närmast, nemligen hufvudstaden.

I reservationen står: »Under sön- och helgedag samt från klockan 6 eftermiddagen näst föregående söcknedag vare i stad all utskänkning af brännvin förbjuden, så vida ej Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, på grund af ansökan och efter magistratens och kommunalstyrelsens hörande, pröfvar erforderligt att undantag meddela, i hvilket fall bestämmes så väl de tider på dagen som under hvilka villkor i öfrigt utskänkning medgifves.»

Hvad tron I, mine Herrar, skulle blifva följden, om detta förslag antoges till lag? Det skulle då icke dröja länge innan, att börja med för de bättre utskänkningsställena i Stockholm, hvarmed jag menar hotellen och de bättre spisquartieren, ansökningar inkommo till Öfverståthållareembetet för att erhålla undantag från denna regel. Efter all möjlig anledning skulle stadsfullmäktige finna sig nödsakade att understödja sådana ansökningar, och dylika undantag skulle efter all anledning, till följd af förhållandena här i Stockholm, äfven blifva meddelade. Sedan detta skett, förmodar jag, att för alla öfriga utskänkningsställen,

*Ändringar i
lagstiftningen
om brännvins
tillverkning
och försälj-
ning.*

(Forts.)

som tillika äro spisqvarter för den arbetande klassen i Stockholm, skulle inkomma likartade ansökningar. Jag hemställer till Herrarne, om icke följden skulle blifva, att man måste göra undantag äfven för dessa. Slutet skulle blifva, att regeln blef här i Stockholm icke annat än ett undantag för alla. Den ifrågasatta pröfningen, att för hvarje ansökan granska, huruvida ett undantag för den eller den utskänkningsen skulle komma att meddelas, blefve ett så svårt och olidligt arbete, att jag skulle på det högsta beklaga, om detta blefve förhållandet i Stockholm. Är det nu så, att man verkligen i åtskilliga småstäder anser förslaget vara nyttigt och nödigt, och att man å andra sidan måste erkänna, att det icke låter sig praktiskt utföras i landets större städer, vore, enligt mitt förmenande, bättre att försöka genom lagstiftningen åstadkomma något sätt att medgifva undantag, om jag så får säga, för en eller annan stad i det föreslagna syftet. Det är ett sätt att gå till väga. Då jag sålunda, för min del, icke kan understödja det förslag, som i reservationen blifvit formuleradt, ehuru jag villigt erkänner, att det framkommit i det allra bästa syfte, att verka till det mål, hvartill vi alla sträfvat, har jag trott, att, om man vill göra något i denna fråga, det vore mera skäl att i sjelfva författningen utsätta de timmar på sön- och helgedag, då utskänkingsställena finge vara öppna. Om man bestämmer dessa timmar i öfverensstämmelse med de vanliga måltidstimmarne i samhället, hade man icke stängt möjligheten för spisqvarteren af utskänkning under hela dagen, men åtminstone på de tider af dagen, då folk icke i allmänhet der intager sina måltider. Det blifver måhända ganska svårt att bestämma dessa tider, det erkänner jag; men svårigheten torde öfvervinnas, om man bestämmer dessa tider något rundligt. Jag nämner exempelvis, att utskänkingsställena på dessa dagar icke skulle få hållas öppna under andra tider, än klockan mellan 8—10 förmiddagen, 1—4 på eftermiddagen samt 7—9 på aftonen. Jag tror, att man då ungefär träffat de timmar på dygnet, då arbetaren intager sina måltider på dessa ställen. Vill man nödvändigt göra en förändring i detta fall, anser jag det vara bättre att gå den vägen, än att stadga ett absolut förbud, sådant som reservationen innehåller. Då nu gällande författning i ämnet innehåller: »I stad kan utskänkning af brännvin under sön- och helgedagar än vidare inskränkas eller helt och hållet förbjudas, derest beslut derom fattas af kommunalstyrelsen, samt beslutet af Konungens Befallningshafvande, efter magistratens hörande, godkännes;» synes det mig, att man redan lagt i kommunens hand en möjlighet att göra inskränkningar i berörda afseende. I sammanhang dermed ber jag att få nämna, att just här i Stockholm har, icke i afseende på rätten till utskänkning på söndag, men i afseende på tiden för utskänkningen på söcknedagar en sådan inskränkning af myndigheterna blifvit vidtagen. I de för Stockholm gällande ordningsföreskrifter stadgades, i allmänhet, att krogarne skulle få hållas öppna till klockan 11 på aftonen, men då det inom en del af staden hade visat sig, att ett så långt uppehållande af krogarne föranledde oordningar och oskick, inskränkte Öfverståthållarembetet tiden till klockan 10.

Visar det sig, att utskänkning på söndagen är förenad med stora olägenheter och obehag, ligger det ju i hvarje kommuns hand att i

Ändringar i
lagstiftningen
om brännvins
tillverkning
och försälj-
ning.

(Forts.)

densamma göra ändringar. Jag tror, att det skulle vara mycket an-
genämare, om jag så får säga, att behandla frågan på det viset, att
kommunen, i fall den så önskar, må ega rätt att inskränka eller bort-
taga utskänkningsen på söndagarne, än att lagstiftningen skulle bjuda,
att alla dessa ställen skola vara stängda på söndagarne, men att man
kan gifva huru många dispenser som helst. Dispenser äro i allmänhet
inom den ekonomiska lagstiftningen någonting förhatligt, och som icke
annat än i yttersta nödfall böra tillgripas, och jag är öfvertygad om,
att i händelse detta förslag skulle blifva lag, skulle pröfningen af dessa
dispensfrågor blifva olidlig. Villigt erkännande det vackra uti det syfte,
reservanten genom sitt förslag velat åstadkomma, kan jag dock för
min del för närvarande icke annat än önska bifall till Utskottets
hemställan.

Herr Bennich: Det är helt naturligt, att mot ett förslag, sådant
som detta, måste uppstå många betänkligheter, och i synnerhet från
deras sida, som få det mindre behagliga uppdraget att pröfva huru
vida undantag från lagen skola medgifvas eller icke; och det är lika
naturligt, att man i allmänhet är mycket obenägen för en lagstiftning,
som förutsätter dispenser, beroende på pröfning från myndigheternas
sida. Men det är också icke en lagstiftning af vanlig art, som är i
fråga. Hela den lagstiftning, som nu är föremål för vår omsorg, är
en undantagslagstiftning. Här går all vår sträfvan ut på att före-
komma ett ondt genom sådana medel, som man i öfrigt hvarken kan
eller behöver i vår ekonomiska lagstiftning anlita. Är nu detta mål
förtjent af ett allyarligt bemödande, sådant det redan länge i lagen
funnits uttryckt? Är det verkligen icke en angelägenhet af den utom-
ordentliga vikt, att man måste, om man vill nå målet, underkasta sig
medlen, huru många svårigheter, huru många omsorger än må vara
dermed förenade. Otvifvelaktigt finnes icke någon inom denna Kam-
mare och knappast bland svenska folket, som icke erkänner, att fylleri-
lasten är ett bland de ohyggligaste lyten inom nationen, hvarför ock
hvarje medel, som kan bidraga att hämma denna last, bör anlitas och
måste anlitas, så vida medlet är möjligt. Det medel, som här är i fråga,
har praktiskt visat sig vara möjligt. Det är icke nog med, att, såsom
nu i författningen stadgas, all utskänkning å sön- och helgedag på landet
är förbjuden, med undantag på gästgifvaregårdar vid måltider till re-
sande. Flera städer hafva hos sig tillämpat dylikt förbud, och det är
icke endast småstäder, icke endast sådana, som ega en liten befolkning,
utan städer af ganska betydligt omfång, och der ett stort antal lös
befolkning finnes, sådana som till exempel Gefle, Sundsvall med flera.
Dessa städer äro, som Herrarne veta, stora skeppningsorter för trä-
varor; der uppehåller sig en betydlig mängd löst folk, som går till
handla i brädgårdarne och vid skeppslastning. Det har lyckats att
der genomföra en så beskaffad lagstiftning, som den nu i fråga satta,
och det har lyckats med den framgång, att man ingalunda hört någon
som helst klagan öfver de stränga åtgärder, som der vidtagits. Hvar-
för skulle det då icke kunna lyckas i andra städer?

Det har uppgifvits, att det skulle vara förenadt med så mycket obe-
hag, och att det skulle vara rent af omöjligt, att helt och hållet förbjuda

*Ändringar i
lagstiftningen
om brännvins
tillverkning
och försälj-
ning.*

(Forts.)

all utskänkning, bland annat i Stockholm. Jag tror icke heller, att det låter sig göra, att helt och hållet förbjuda detta; men jag är lika viss om, att det låter sig väl göra att inskränka utskänkningen under sön- och helgedag. Att inskränkande åtgärder i viss mån redan blifvit vidtagna, tror jag att den siste talaren är villig att medgifva, då han själf till ett färre antal timmar, än de i allmänhet tillåtna, inskränkt utskänkningen under *alla* dagar inom en viss del af hufvudstaden. Om man kan göra så beskaffade undantag i afseende på de särskilda förhållandena inom olika stadsdelar, hvarför skulle man då icke kunna göra samma eller liknande undantag med afseende på olika näringsställen? Jag kan icke se, hvarför sådant icke skulle låta sig göra.

Här är icke föreslaget ett så beskaffadt absolut förbud, att icke Stockholms törstande befolkning och resande må kunna ses till godo. Det är endast föreslaget, att förbudet skulle vara regel, men att myndigheterna egde meddela undantag och detta så vidsträckt, att de icke endast egde bestämma, att för det och det stället undantag medgifves under de i allmänhet förbjudna tiderna, utan tillika kunde föreskrifva under hvilka timmar och under hvilka villkor sådant medgifvande finge tillgodonjutas. När myndigheterna få en så vidsträckt pröfningsrätt, kan jag icke finna annat, än att de verkliga behofven må kunna tillgodoses vid denna pröfning. Att reservantens förslag är välment har man erkänt, och fastän somliga påstå det vara till och med fanatiskt — såsom jag hört hviskas — tror jag likväl att det är något vida bättre: det är praktiskt. Det beror blott på, om den, som genom författningen får rätten att bestämma, med allvar vill utöfva denna rätt. Om någon är nog svag att frukta för motstånd, som här och der kan uppresas sig samt för klander från det ena eller andra hållet för hvad som göres, må den föreslagna förändringen väl synas betänkelig; men är man karl för sin hatt och vet hvad man bör göra, torde dermed icke vara så farligt.

Jag har hört exemplet från Norrköping anföras förr, och att man der frångått det beslut som tidigare blifvit fattadt i nu ifrågasatt riktning. Jag vill erinra mig, att förbudet var absolut och derfore befanns icke kunna bibehållas. Då förbisågs möjligheten af en medelväg, en begränsning efter förhållandena, och man återgick till den gamla obegränsade friheten. Men detta bevisar ingalunda något mer än de exempel, jag anförde från andra städer, och hvilka exempel ådagalägga, att saken låter genomföra sig, om man blott vill. Om någonstädes i vårt land behofvet af en inskränkning i detta fall företrädesvis gjort sig gällande, hemställer jag om detta icke just är händelsen i de större städerna, exempelvis hufvudstaden. Kan man tänka sig något ohyggligare än dessa massor af fulla personer, som man påträffar om lördagskvällarne och till och med söndags förmiddagarne, för att icke nämna söndagsaftnarne, som hufvudsakligen egnas åt kroglivet? Jag hade föreställt mig, att det borde kännas tillfredsställande för en styresman att få i sin hand rätten att göra dessa ifrågasatta inskränkningar.

Att det skulle genom en allmän lag bestämmas några vissa timmar för hela riket, då undantag från förbudet af utskänkning skulle inträda, synes mig vara opraktiskt, derfore att mattimmarne äro mycket olika i olika delar af riket. När man öfverlemnar åt Konungens Befallningshafvande,

Ändringar i lagstiftningen om brännvins tillverkning och försäljning.

(Forts.)

att efter magistratens och kommunalstyrelsens hörande fatta det beslut, som för hvarje ort är lämpligast, har man ju medgifvit all den sjelfstyrelse, som i så beskaffade frågor erfordras. Man säger, att denna sjelfstyrelse redan finnes i lagen bestämd genom den förbehållna rätten för kommunalstyrelsen att inskränka den frihet, som författningen nu medgifver. Det är sant, men för en kommunalstyrelse möter det svårigheter, långt större och långt betänkligare, att bestämma sådana inskränkningar, än att medgifva undantag från en lag, som blifvit af Konung och Riksdag stiftad. Måhända var det just trycket af dessa svårigheter, som föranledde Norrköpings kommunalstyrelse att frågå det en gång fattade beslutet.

Inom denna Kammare gjorde sig vid sista riksdagen den mening gällande, så vidt man kan döma af den beslutade återremissen af Bevillnings-Utskottets då afgifna betänkande, att något borde vidtagas just i den riktning, som nu framlagda motioner äsyfta, och det var med stor majoritet Kammaren omfattade denna mening. Jag tror icke, att opinionen inom Kammaren kan vexla så från den ena riksdagen till den andra, att man icke också nu önskar sätta i verket några kraftigare åtgärder, än hvad den hittills gällande lagstiftningen visat sig medföra.

Jag hemställer om bifall till Herr Hammars reservation.

Herr von Storckenfeldt: Att motionären skulle gå illa åt Utskottets majoritet, var alltid att vänta, men att hans argumentation var så klen, har jag aldrig trott vara fallet. Han satte först åt Utskottet därför, att det sagt, att vi hafva en god lag, *om* den tillämpas; — detta *om* hade han riktigt söndertuggat — och då han slutat meningen, kunde jag icke begripa, att Utskottet på något sätt och vis icke haft rätt. Sedan talaren derefter gifvit oss några svåra slängar, sade han, för att bevisa en annan sak, att vi hafva städer som Jönköping, Gefle med flera, der den nu varande lagen blifvit tillämpad med den största framgång. I det påståendet, att lagen, som vi hafva, är god, gaf han således Utskottet en god handräckning. Jag vill icke söka följa honom längre, utan ber att få öfvergå till Utskottets menlösare framställning. Utskottet säger nemligen, att det »anser fortfarande, att stadgandena uti 28 § i gällande försäljningslag böra, om de tillämpas, och så vidt på lagstiftningen beror, vara tillräckliga att hämma missbruket af rusdrycker äfven på sön- och helgdagar».

Med förbigående af det närmast följande säger Utskottet sedermera: »Att det stadgande, motionärerne i allmänhet föreslagit rörande städerna, redan hufvudsakligen gäller för landsbygden, synes ej vara bestämmande för dess allmänna lämplighet äfven för städerna. Landsortsbefolkningen har nästan allmänt egna hem, uti hvilka den äfven erhåller sin föda, hvilket deremot ej är händelsen med en stor del af befolkningen i flera städer; och att låta utskänkningsställena vara öppna endast för matservering, befarar Utskottet skulle föranleda allt för många svårigheter. Dessutom är antalet utskänkningsställen på landsbygden jemförelsevis ringa; det uppgår der i sin helhet till omkring 290, af hvilka i det närmaste 200 idkas i sammanhang med gästgifverirörelse och således hafva inskränkt utskänkningsrätt under

sön- och helgdagar; hvaremot antalet utskänkingsställen i städerna öfverstiger 800.

Ehuru de fleste motionärerne föreslagit, att utskänkningen under sön- och helgdagar i regel skulle vara förbjuden, hafva de dock tillika hemställt, att Kongl. Maj:ts Befallningshafvande skulle under vissa förutsättningar kunna å åtskilliga ställen tillåta densamma, och Utskottet befarar fortfarande, att tillämpningen af detta undantagsstadgande skulle blifva sådan, att förbudet hufvudsakligen komme att gälla de egentliga kroppsarbetarne. Men skulle icke lagen tillämpas på detta sätt, utan resultatet blott blifva att antalet öppna utskänkingsställen under sön- och helgdagar inskränktes, men dock funnes för *alla* samhällsklasser, då vore med hela åtgärden föga vunnet. Allmänheten skulle nog snart lära sig att hitta till det eller de ställen, der den i öfrigt förbjudna frukten bjödes. Och torde man derjemte med skäl kunna göra den erinran, att i så fall äfven öfriga dagar i veckan utskänkningen borde kunna inskränkas till ett lika ringa antal ställen.

Vill Riksdagen verkligen gå i den af motionärerne föreslagna riktningen, synes det Utskottet vida lämpligare och rättvisare att utan något som helst undantag förbjuda all utskänkning under sön- och helgdagar; ett förbud, som då med samma kraft drabbar alla och säkert dertföre äfven af alla skall lättare fördragas.

Som emellertid Utskottet icke ansett sig nu böra framställa ett sådant förslag, helst Riksdagen beslutit aflåtande af en underdånig skrifvelse om revision af gällande författningar angående tillverkning och försäljning af bränvin, tillåter sig Utskottet hemställa:» etc.

Det anförda torde innebära tillräckliga skäl för Utskottets hemställan, men jag ber dock få tillägga något derjemte.

Utskänkingsställena lära väl ändå få anses oundgängliga i städerna, för att personer, som sakna egna hem, der få intaga föda och dryck. För *detta ändamål* äro de till; men lära då äfven vara behöfliga *alla* dagar. Uppstå oordningar på vissa lokaler eller tider, då eger kommunalstyrelsen att *der* ingripa och nu gällande lag berättigar fullständigt dertill.

Med erkännande att lagar *måste* stiftas som inskränka friheten, finnes dock en gräns hvaröfver strängheten härvidlag ej bör gå, för att ej skjuta öfver målet, och vår bränvinsförsäljningslag, sannolikt den strängaste i verlden, synes sannerligen hafva uppnått denna gräns. Framför allt bör en sträng lag till tanke och tillämpning vara lika för alla. Man vill borttaga utskänkning på *heligdagar* dertföre att den då mest missbrukas, naturligtvis dertföre att den stora arbetarebefolkningen då är ledig och aflöningen utdelas dagen förut. Sker detta, så blir väl någon annan dag, t. ex. Måndagen, känd för mesta fylleriet och nästa lagstiftningsåtgärd rigtas emot denna o. s. v. Man kommer slutligen till det resultat att hålla utskänkingsställena öppna endast på de tider, då allmänheten är hindrad att besöka dem. Men låtom oss då i all rättfärdighets namn tillämpa denna förmyndareregeln på alla samhällsklasser! icke tillåta några undantag utan låta förbudet vara alldeles generelt. Då är den välvilliga lagstiftningsprincipen i hela sin konsekvens genomförd. Under helgdagarne besökas ju städerna minst af landtbefolkningen, hvarföre ej då för dessa dagar öfverlemna åt deras

Ändringar i
lagstiftningen
om bränvins
tillverkning
och försälj-
ning.

(Forts.)

Ändringar i lagstiftningen om brännvins tillverkning och försäljning.
(Forts.)

egna kommunalstyrelser att ordna denna sak, hvartill 28 § i försäljningslagen gifver dem full makt. Mera skäl vore väl att lagstifta om marknads- och torgdagar.

Reservationens syfte skulle hellre *kunnat* antagas om förslaget framkommit såsom motion och gäلت icke blott helgdagarne utan alla dagar i veckan. Sådan den nu är, afser den endast helgdagarne och blifver sannolikt i sin tillämpning lika ensidig och partisk som de i motionerna afgifna förslagen. En på denna grund genomförd lagstiftning förutsätter dock ändringar i åtskilliga andra delar af lagen. Så torde t. ex. hela auktions- och anbudsväsendet böra ändras, emedan man väl svårigen lär kunna vänta nöjaktiga anbud på rättigheter, som ej äro till sin omfattning bestämda. Sådant synes väl bäst lämpa sig för den förestående revisionen.

Det är möjligt att, genom förslagets antagande, åtminstone det på gatan synliga och för ordningsmakten åtkomliga fylleriet skulle visa en förminskning, men säkert skulle detta ej räcka längre än tills vederbörande hunnit finna nya vägar till begürets tillfredsställelse, men hvilka vägar då ligga dolda och oåtkomliga; exemplen från åtskilliga delar af vårt land (Norrländ i vissa trakter) äro i detta hänseende talande.

Utskottets uttryck å sidan 19 om ogagnet af krogarnes inskränkning till antalet på helgdagar, skall möjligen framkalla den anmärkning att det ej heller skulle vara skadligt att obegränsadt öka detta antal. Häremot erinras att Utskottet förutsätter att antalet utskänkingsställen inom staden är för alla dagar lämpadt efter behöfvet, för att ej gifva allt för stort spelrum åt olaga handel, och det är naturligtvis mot en *ytterligare inskränkning* i detta antal som Utskottet talar.

Herr Berg: Det är icke utan ledsnad jag nödgas säga ord i motsatt riktning till den högt ärade representanten på stockholmsbänken och jag gör det så mycket mindre gerna, som jag af erfarenhet är öfvertygad om huru innerligt och allvarligt han sjelf vill arbeta för nykterhet och allt som kan befordra sedlighet inom vår hufvudstad, men jag tror, det jag i viss mån skulle svika min pligt om jag icke uttalade min åsigt i denna fråga.

Man kan se söndagssupningen — om det tillåtes mig att benämna den så — från mer än en synpunkt. Jag vill icke tala om Utskottets motivering, då densamma blifvit på ett så glänsande sätt bemött af tvenne föregående talare, men jag vill blott nämna några ord, utan att Herrarne behöfva frukta för en predikan, om sabbatens betydelse. Man tror i allmänhet, att sabbatsbudet endast är en föräldrad kvarleva från den judiska religionen och således icke af någon synnerlig betydelse för oss. Nu vill jag icke här ingå i en undersökning om sabbatens betydelse i religiöst hänseende, jag vill endast nämna några ord om dess betydelse för nationalekonomien och sedligheten. Det är alldeles gifvet, att sabbatsbudet icke är en judisk kvarleva blott, det är en förordning, som har sin grund mycket djupare än i en religiös ceremoniellags sinnebildliga föreskrifter, nemligen i människans och hela skapelsens behof af hvila efter arbetet. Att denna hvila just behöfres hvar 7:de dag, lär oss ej blott erfarenheten utan exemplet från franska revolutionen år 1790, då man ville sätta hvar 10:de dag till hvil-

*Ändringar i
lagstiftningen
om brännvins
tillverkning
och försälj-
ning.*

(Forts.)

dag i stället för hvar 7:de, hvilken åtgärd dock snart måste upphävas. Det är sålunda ådagalagdt, att vi behöfva den sjunde dagen till *hvilodag* redan ur nationalekonomisk och social och icke blott ur religiös synpunkt. I våra läroböcker är tredje budet styckadt, ty det heter der endast: »Tänk på att du helgar hvilodagen», men i bibeltexten står det: »Sex dagar skall du arbeta och göra alla dina gerningar. Men på 7:de dagen är Herrens din Guds sabbat: då skall du intet arbete göra, ej heller din son, ej heller din dotter, ej heller din tjenare, ej heller din tjenarinna, ej heller din ök, ej heller din fränling, som innan din stadsport är.» Det är 4,000 år sedan denna förordning gafs det israelitiska, utur en tryckande trældom nyss befriade folket, och det ligger i detta bud en humanitet så storartad, att vi i 19:de århundradet icke drömt om något sådant. Menniskan skall arbeta 6 dagar i veckan och hvarje dag hon stjälar från detta arbete är ett slöseri med nationalvälmågan. Nåväl! Om vi behöfva arbete 6 dagar och hvila den 7:de, så kan man fråga: Hvad har detta att göra med sabbaten och superiet? Jag har särskildt samtalat med åtskilliga mästare här i staden liksom med både nyktra och supiga arbetare och de förklara alla med en mun, att de, som ynnigt bruka starka drycker, arbeta endast 5 dagar i veckan, ty de supar om söndagen så, att de äro odugliga till arbete på måndagen. Om vi nu antaga, att det finnes 50,000 sådana arbetare här i landet, hvilka fira frimåndagar, så gå derigenom bort 2,500,000 dagsverken pr år, hvilket, efter en beräkning af endast 2 kronor för hvarje dag, gör 5,000,000 kronor om året i nationalekonomisk förlust. Då frågas: Har söndagssupningen något att beställa med detta? Ja, i högsta grad; ty om våra motioner bifölles och krogarne således stängdes på lördagsaftonen, innan arbetarne fått ut sin aflöning, samt förblefve stängda till måndagsmorgonen, så kunna vi vara öfvertygade, äfven förutsatt att några förhållade supare skulle skaffa sig sitt förråd på förhand, att största delen af den arbetande befolkningen skulle taga hem sina penningar till hustru och barn för att användas till bättre ändamål än krogen. Men hvad göra arbetarne ofta nu? De supar sig fulla redan på lördags qvällen, och taga sig ett nytt rus på söndagen, till följd hvaraf de naturligtvis blifva oförmögne till arbete på måndagen. Icke nog således att en arbetsdag förspilles, de hafva oftast föga eller intet kvar att lifnära sig med under veckan, utan måste då lefva på kredit, och den gifver dem ej sällan krögaren. Detta är, mine Herrar, någonting att behjerta. Tredje budet har blifvit neddraget från att, enligt Guds afsigt, vara en förträfflig nådesimrättning till en sorgens och syndens dag och nu vill man anse att Guds lag måste ackommoderas efter våra menliga förhållanden, i stället för att vi skulle anordna våra förhållanden efter Guds ord. Jag tror icke, att det skulle skulle möta några oöfvervinneliga svårigheter att alldeles stänga krogarne på söndagarne, det vill säga, att då förbjuda all utskänkning af spiritusosa. Jag vet icke, hvarföre det icke lika väl skulle gå för sig att servera mat på hufvudstadens spisningsställen utan brännvin, som vid jernvägsstationerna, der, såsom man vet, förbud för brännvinsutskänkning eger rum. Att detta förbud på vissa ställen kringgås, hör icke hit, och om det också skulle inträffa, att några krögare blefve lagbrytare och att några personer skulle hålla supen så kär, att de hellre

Ändringar i lagstiftningen om brännvins tillverkning och försäljning.
(Forts.)

blefve lagbrytare, än följde en lag, som är stiftad till deras egen fromma, så kan icke lagstiftningen taga hänsyn till sådana omständigheter, ty i sådant fall skulle man taga bort lagarne mot stöld, mord etc., derföre att det finnes personer, hvilka trotsa dessa lagar. Jag anser sålunda, att man bör antaga reservanternes förslag. Det är åtminstone bättre än intet och vore ett medel att få sabbaten hållen i helgd.

Innan jag lemnar ordet, vill jag endast tillägga ännu något om den religiösa sidan af saken. Något vidrigare kan man väl knappt tänka sig, än att på söndagen, när man går till kyrkan, möta en mängd raglande och fulla personer. Männe icke ett sådant kommunal-oskick och en sådan gudlöshet måste med alla lofliga medel bekämpas? Vid ett kapell vid Tyska brunn här i staden har jag haft tillfälle att se hvad krogarne haft för inflytande. I trakten af detta kapell finnas 7 eller 8 krogar. Der sitta kunderna på söndagsförmiddagen tills klockan slår 11 i Tyska kyrkans torn, då krogarne stängas. En och annan supare leta sig då väg till kapellet och sätta sig på läktaren och sofva ruset af sig eller föra oljud, hvarefter, när klockan slår ett, de åter begifva sig till krogarne, som då öppna sina dörrar samtidigt med det, att gudstjensten slutar. I det kristliga intresset måste en dam sättas för detta elände, ty huru många unga män skulle icke räddas, om denna söndagssupning icke existerade, och huru många skulle icke kunna lefva ett lyckligt lif i stället för att se sin lefnads sol sjunka ned i mörker och natt, om en okristlig lagstiftning icke hjälpte dem att göra söndagen, Guds dag, till en eländets och syndens dag. Jag vågar lägga denna sak Herrarne allvarligen på hjertat, och må vi nu, då ej något bättre står oss till buds, antaga reservanternas förslag, hvilket jag dessutom tror kommer att antagas i Andra Kammaren.

Herr Stråle: Till en början tillåter jag mig att i anledning af den senaste talarens anförande, erinra derom att gällande lag innehåller ansvarsbestämmelser för den, som utlemnar spirituosa till öfverlastad person och att det således finnes utväg att stäffa det uppgifna oskicket. Jag vill ingalunda motsätta mig det syfte, hvartill reservanterne vilja komma, och jag antager, att i åtskilliga städer det förslag, reservanterne framställt, kan tillämpas utan några synnerliga olägenheter, helst som det redan tillämpas på vissa ställen; men i rikets större städer och särskildt Stockholm tror jag, i likhet med en föregående talare, att det föreslagna lagbudet vore opraktiskt. Det är ju, tyvärr om man så vill, vanligt att många vilja hafva en sup vid sin måltid. Om förslaget blefve lag, skulle då, såsom talaren på Stockholmsbänken anmärkte, stadsmyndigheterna gifva en undantagsresolution för alla sådana matställen, der spirituosa utlemnas? eller skulle man kunna utesluta *något*? Skulle man kunna anse för sig tillståndigt att vägra tillstånd för t. ex. ett näringsställe vid Hornskroken, der arbetare och sådana, som icke hafva egna hem, beräkna att få sin måltid, men bevilja spirituosa vid måltid för ett annat spisningsställe, som besökes af den så kallade bättre klassen? Jag befärar verkligen, lika med talaren på stockholmsbänken, att, om detta förslaget antages, man nödgas med större eller mindre inskränkningar gifva undantagsresolutioner för kanske alla utskänkningsställen i Stockholm; och kan det

vara lämpligt att stifta en sådan lag, att myndigheterna nödgas göra undantag för alla?

Jag tror för min del, att målet kan vinnas på annat sätt. Om lagen innehölle dels detsamma som nu, att i städerna utskänkning af bränvin under sön- och helgedagar helt och hållet kan förbjudas, dels ock, att, om sådant förbud icke är meddeladt, så må för måltiderna viss begränsad tid bestämmas af Konungens Befallningshafvande efter stadsmyndigheternas och magistraternas hörande, hvarvid olika tid på dagen kunde fastställas, t. ex. för stadshotellet och för näringsställena för arbetsklassen. Sedermera, om någon önskade erhålla ytterligare utsträckt tillstånd att sälja spirituosa på sön- och helgedagar, så skulle med ansökningshänseende härvid förfaras på sätt reservanterne föreslagit. Då vunnnes ju hufvudsakligen hvad reservanterne önska, och man komme ifrån det odösa förhållande, som skulle uppstå om deras förslag antoges. Vill man nu äfven under förbudet inbegripa lördagsaftonen, så har jag deremot ingenting att erinra. Jag anhåller om återremiss.

*Ändringar i
lagstiftningen
om bränvins
tillverkning
och försälj-
ning.*

(Forts.)

Grefve Mörner, Oscar: Så framt jag trodde, att det vore möjligt att alldeles utrota förtärandet af starka drycker till öfverflöd, så skulle jag med stort nöje instämma i hvarje förslag, som i sådant syfte väcktes, men då hvar och en, som gjort sig litet besvär att sätta sig in i förhållandena, måste finna att ända ifrån den aflägsnaste forntiden dryckenskapslasten varit ett högst beklagligt men ständigt förekommande ondt i menskligheten, så får jag säga, att jag upphört att tro, det vi skulle lyckas äfven i våra dagar att utrota detta onda. Att inskränka det kan lyckas i någon mån, men jag vill fråga: hvad uträttar man med att tillgripa dessa heroiska medel? I medicinen veta vi, att förr användes heroismen mycket, men den teorin lär nu mera vara öfvergifven. Med afseende på de medel, man nu föreslagit för att inskränka begäret att supa, så befarar jag, att man misstagit sig. Jag underkänner icke förslagets välmening och skänker allt möjligt erkännande deråt, men försöker man att på detta sätt införa lagar, hvarigenom människorna försättas i ett slags omyndighetstillstånd och hvarigenom förtäringen af vissa drycker för vissa klasser tillåtes, samtidigt med att man förbjuder vissa för andra klasser angenämare drycker, så fruktar jag, att man endast väcker förbittring inom landet och att nyttan af en sådan lagstiftning blir ingen. Att hindra människorna från att supa, det kan man icke, utan det blir då fråga om att hindra superiet på krogarne. Först och främst kan man väl icke hindra människorna från att infinna sig på krogarne och för det andra tror jag att det icke är krogarne, utan penningetillgången och öfriga förhållanden i sådan väg, som i väsentlig mån alstra superi. Exempelvis kan jag nämna, att i en socken i mitt grannskap, der det icke finnes någon enda krog, har superiet under goda år likväl tilltagit, ty då de hafva penningar köpa de hem bränvin och supa hemma lika mycket som om de vore på krogen. Jag tror snarare, att, om det funnes ett ställe, der bränvin utskänktes, skulle superiet kunna inskränkas. Då tiden emellertid nu är långt framskriden, vill jag nu icke längre uppehålla Kammarern. Jag vill endast uttala min öfvertygelse om att någon kraftigare lag, än den vi hafva, äro vi icke mogna

Ändringar i lagstiftningen om brännvins tillverkning och försäljning.

(Forts.)

för att mottaga och att en strängare lagstiftning komme att medföra skada i stället för gagn. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr von Koch: Tiden är nu så långt framskriden och jag har så många gånger i denna fråga stridit med den ärade talaren på stockholmsbänken, att jag ej nu vill taga Kammarens uppmärksamhet i anspråk. Jag är glad nu hafva erfarit att den nämnde talaren, sedan han blifvit öfverståthållare i länet, vändt tanken något på att stäffa dryckenskapslasten i hufvudstaden. Förhållandet är dock icke bättre än förr, ty, såsom förut blifvit af en talare antydt, möter man här på söndagarne flera fyllhundar än på hvardagarne. Den förstnämnde talaren yttrade, att det vore svårt för städerna vidtaga sådana der undantagsätgärder, men jag vet icke, hvarföre en undantagslag, som gäller för hela landsorten, icke skulle kunna gälla äfven för städerna. Han har dessutom sjelf uppgifvit ett sätt, på hvilket man skulle kunna göra undantag, som icke voro så förkastliga, som de hvilka en annan talare antydt, eller att icke göra undantag för krogarne vid Hornskroken, men väl för dem på Blasieholmen. Jag för min del har i afseende å brännvinsupande icke mera respekt för Blasieholmen och Gustaf Adolfs torg än för Hornskroken och Stadsgården. Samma lag eller undantagslag måste enligt min tanke ovilkorligen gälla för alla folkklasser. Är det verkligen nu långt gånget, att det är omöjligt för Stockholms befolkning att undvika att en dag i veckan eller helgdag supa på spisqvarter och krogar? Af egen erfarenhet tillåter jag mig betvifla detta. Vid ålder af emellan 20 och 30 år hade jag nemligen fått den ovanan att till middagen taga en s. k. aptitssup. Men jag kom utomlands, der man icke kunde tillfredsställa begäret efter aptitssup. Jag saknade den då några dagar till en början och beslöt mig då för att icke vara en sådan slaf af en otäck vana — och jag lade af den. Jag begagnar aptitssup visserligen ännu någon enda gång — ty jag är icke absolut nykter — men icke i hvardagslag, och jag saknar den icke. Jag vet således att man, äfven efter 10 ars hängifvande åt denna ovana, kan lägga af den, och mycket lätt torde man för det stora ändamålet att gifva godt föredöme kunna åtminstone en gång i veckan afhålla sig från dylikt supande. Jag tror att vi här allmänt borde underkasta oss en så liten uppoffring, för att låta ett godt exempel i stället för ett dåligt utgå från den bildade samhällsklassen. Man ser nu huru de s. k. bättre klasserna till långt in på natten sitta på schweitzerier och öfverlasta sig, ja, man ser äfven öfverlastade personer icke sällan på andra ställen, der de minst borde finnas. Något måste göras deremot, och allt hvad man till mensklighetens bästa vill åstadkomma fordrar uppoffring från de enskildes sida.

Man säger nu: vi vinna icke något med att stänga krogarne, ty de supa då i stället hemma. Jag har hört sådant här ofta anföras, i synnerhet från stockholmsbänken; men jag är öfvertygad, att i allmänhet ingen först blir fyllhund genom att supa uti hemmet. Det är på krogarne och i sällskap, der Per bjuder Anders och Anders bjuder Per och sedan Ola kommer med, bjuder och bjudes af både Anders och Per, som fyllhundar uppammas. Der blifva personer först berusade, vänja sig dervid, isynnerhet då tillfälle dertill på söndagrne beredes.

Sedan bidrager härtill arbetsgifvares sätt att utbetala aflöningen på lördagsafton, ibland till och med på Fredagen, hvarigenom de *redan blifna* fyllhundarne få tillfälle att köpa bränvin med sig till hemmen. Är man så olycklig att bo i granskapet af städer eller en gästgifvaregård, är det svårt att bevara nykterheten, men jag har vid egendomar, som icke ligga i närheten af städer, sett gamla fyllhundar blifva nyktra och tackat sina hushånder för att de försvarat för dem åtkomsten af bränvin.

Ändringar i lagstiftningen om bränvins tillverkning och försäljning.
(Forts.)

Om det nu är omöjligt att *alldeles* afskaffa söndagssuperiet i Stockholm, så är det väl bäst att icke göra som i Norrköping, att genast meddela ett *absolut* förbud, utan hellre gå till väga på det sätt, den aktade talaren på stockholmsbänken sjelf föreslagit, eller att för utlemnande af bränvin å sön- och helgdagar vissa timmar, exempelvis måltidstimmarna, bestämdes; dock torde det väl knappast behöfva beredas tillfälle att supa tre gånger och sju timmar på Söndagen.

Jag tillstyrker bifall till Herr Hammars reservation.

Herr Svanberg: Det är den af Herr Berg uppdragna mörka taflan öfver Stockholms arbetarebefolkning, som egentligen uppkallat mig, ty äfven jag känner något till denna befolkning, men tackar Gud, att det icke är från samma sida som den nämnde ärade talaren. Jag beklagar, att han sett den i så dålig dager, ty jag vet af erfarenhet, att flertalet af densamma utgöres af ordentliga och bra karlar, och att dessa omtalade raglande personer, som först supa sig fulla på krogen och sedan gå i kyrkan för att sofva ruset af sig, förekomma Gudi lofvadt i ett försvinnande ringa antal, fastän dessa olyckliga, af lätt insedda orsaker, alltid måste göra sig mycket hemärkta.

Jag är öfvertygad om, att alla skola instämma med Herr Bennich deri, att icke något medel är för dyrt för att kunna åstadkomma ett hämmande af det olyckliga missbruket af starka drycker, men jag hemställer värdsamt till honom och öfrige Herrar Kammarrens män, huru vida de på goda grunder kunna antaga, att detta skall kunna åstadkommas genom en lag, som skulle innehålla ett undantag af sådan beskaffenhet, att undantaget måste blifva lag, och sjelfva lagen undantag. Alla äro ju ense deri, att det icke går an att utsträcka det ifrågasatta förbudet till stora städer, och Friherre af Ugglas har, hvad Stockholm särskildt angår, härför anført skäl, hvilkas giltighet icke lära kunna bestridas, men jag tillåter mig att ytterligare åskädliggöra detta genom följande enkla fråga: Skulle det nemligen kunna gå för sig att i Stockholm, som besökes af så många resande, hafva till exempel Hasselbacken stängd på söndagarne? Nej, det låter sig icke göra! Men skulle det då finnas en skynt af rättvisa deri, att en annan, mera afsides belägen och för en annan del af befolkningen afsedd restauration skulle samtidigt hållas stängd. Det kunde icke vara rättvist, och hvarje lag som icke hvilat på rättvisa grunder, kan aldrig leda till något godt resultat. Anser man det vara af vikt att nu gå de i fråga varande motionerna till mötes, återstår väl knappt något annat än att besluta sig för ett absolut förbud, men då ett så-

Ändringar i lagstiftningen om brännvins tillverkning och försäljning. dant icke kan genomföras, torde det icke vara värdt att vidare tala derom.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

(Forts.)

Herr von Ehrenheim: Med en talare, som för en stund sedan hade ordet, instämmer jag på det lifligaste deri, att i sabbatsbudet ligger en humanitet så storartad, att man i nittonde århundradet icke tänkt något mera storartadt, äfvensom deri, att något större missbruk af sabbaten icke förefinnes, än det som framkallas genom utsträckningen af rätten att utskänka spirituösa drycker. Men därför instämmer jag icke i det af reservanten framställda förslag. Ty sedan såsom allmän regel uttalats, att »under sön- och helgdagar samt från klockan sex eftermiddagen näst föregående söcknedag vare i stad all utskänkning af brännvin förbjuden», så kommer man och föreslår, att Konungens Befallningshafvande skulle uppå ansökning kunna derifrån medgifva undantag. Hvad innebär väl detta? Jo, att Konungens Befallningshafvande skall för vissa ställen, såsom det nyss omnämnda Hasselbacken, medgifva ett undantag, som icke får utsträckas till andra ställen. Finnes det väl från sedlighetens eller rättens synpunkt någon giltig grund för detta. Vill Riksdagens Första Kammare göra något för att ytterligare inskränka brännvinsutskänkningen på sabbaten, så får Kammaren själf bestämma vissa grunder därför, och dessa synas mig endast kunna sökas i den rigtning Herr Stråle föreslagit, eller att under vissa vanliga måltidstimmar under dagen utskänkning af brännvin skulle vara tillåten, men under de öfriga förbjuden. Men hvad som bör ske, synes mig Riksdagen böra göra, och icke först stadga en storartad regel och sedan åt Konungens Befallningshafvande uppdraga att göra medgifvanden åt den menskliga svagheten.

För min del anholder jag att få förena mig med dem, som yrkat återremiss.

Herr Widén: Jag ber endast få vitsorda, att den ordning, som här nu förordas såsom lag, blifvit i den kommun, jag vistas, under flera år följd och ännu följes samt der haft de bästa verkningar.

Herr Berg: Jag vill endast svara på en föregående talares påstående, det jag skulle sagt, att Stockholms arbetarebefolkning skulle bestå af idel drinkare. Det har jag aldrig sagt, det protesterar jag emot på det allvarligaste. Jag har endast sagt, att det må hända funnes 50,000 sådana personer i *hela riket*, men icke att Stockholms arbetare skulle utgöras af dessa drinkare. Jag är i likhet med den ärade talaren öfvertygad om, att arbetarne i Stockholm på intet vis äro mera fallna för dryckenskap, än hvad förhållandet är i våra öfriga städer, kanske snarare tvärtom. Jag känner många, som äro dugliga, nyktra, fromma och allvarliga, men det hindrar ju icke, att många finnas, som verkligen äro drinkare och begagna sig af frimåndag; och att detta är ett olyckligt förhållande, *det* kan jag försvara, men icke, om jag sagt, att hela arbetarebefolkningen bestode af drinkare.

Friherre af Ugglas: Då det förslag, som af Herr Stråle blifvit framlagdt, icke så litet öfverensstämmer med det, jag tagit mig friheten antyda, eller att, om man vill göra en lagstiftning i förevarande fråga, man borde antyda, att vissa timmar skulle bestämmas, då krogarne finge vara öppna, skulle jag icke hafva något emot en återremiss i sådant syfte. Men då frågan nu fallit i Andra Kammaren, hemställer jag, hvartill en återremiss skulle tjena, då den ju blott komme att föranleda en anmodan från Utskottet att Kammaren ville fatta sitt beslut i saken.

Ändringar i lagstiftningen om brännvins tillverkning och försäljning.
(Forts.)

Då jag nu har ordet, skulle jag kunna hafva åtskilligt att anföras i anledning af Herr Bennichs med flera talares yttranden, men jag vill icke trötta Kammaren med något långt tal, utan vill endast, då förhållandena här i Stockholm blifvit skildade i så mörka färger, att man skulle kunna tro, att de vore sämre här, än på andra ställen, deremot protestera. Förhållandena i förevarande hänseende äro i hela landet högst sorgliga, men jag tror icke, att man kan med fog påstå — och det har ej heller den siste talaren gjort — att Stockholms arbetarebefolkning i detta afseende intager någon lägre ställning än samma befolkning i många andra städer. Vidare får jag inlägga en protest mot en antydning, att Stockholms stad icke skulle arbeta så mycket för befrämjande af nykterhet och sedlighet. Jag ber att få nämna, att under de sista åren krogarnes antal i Stockholm genom kommunalstyrelsens beslut minskats från 320 till omkring 160, som jag hoppas antalet skall blifva i höst, deribland inberäknade jemväl alla större ställen. Således en indragning af icke mindre än 160 krogar. Häraf framgår, att denna angelägenhet ligger Stockholms stads styrelse varmt om hjertat, och det i lika hög grad som trots någon annan.

Herr Sundberg: Jag ber om ursäkt att jag för ett ögonblick påkallar uppmärksamheten. Jag gör det mest i min egenskap af prest, och jag anhåller i religionens, i sedlighetens och i anständighetens namn samt för arbetarebefolkningens egen skull, att Kammaren ville bifalla det af reservanten framställda förslag. Man må anföras hvilka teoretiska betänkligheter eller praktiska svårigheter som helst i fråga om tillämpningen af detta förslag, så tror jag likväl ej mycket på de åberopade hindrens ööfvervinnelighet. I hvarje mindre stad, der försök uti nu föreslagna riktning redan blifvit gjorda, hafva svårigheterna visat sig lika med noll; verkningarne åter hafva varit uppenbart fördelaktiga och genast framträdt. Deremot är i andra af våra städer det onda så stort, i synnerhet genom det olyckliga sabbats-superiet, att jag för min del med största nöje biträder hvilken lagstiftning som helst, blott den förmår göra slut på detta tillstånd. Jag skulle alltså icke tveka att taga steget så långt ut, som Utskottet anser vara en half omöjlighet, då det säger:

»Vill Riksdagen verkligen gå i den af motionärerne föreslagna riktningen, synes det Utskottet vida lämpligare och rättvisare att utan något som helst undantag förbjuda all utskänkning under sön- och helgedagar; ett förbud, som då med samma kraft drabbar alla och säkert derför äfven af alla skall lättare fördragas.»

Ändringar i
lagstiftningen
om brännvins
tillverkning
och försälj-
ning.

(Forts.)

Gerna skulle jag för min del utsträcka förbudet så långt, ty äfven i dylik form vore alls ingen fara med att införa detsamma, enär, huru mycket än en och annan, som älskar i fråga varande utskänkning på finare offentliga ställen, till en början skulle deremot knorra, samhället dock skulle deraf må väl. Emellertid, då det nu icke är fråga om att gå så vidt, som i denna sats antydes, håller jag mig till hvad som erbjudes, eller reservantens förslag, till hvilket jag därför, utan att anse mig behöfva upprepa hvad af föregående talare blifvit till förmån för detsamma yttradt, vågar anhålla om bifall.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten, dels återremiss derå och dels antagande af Herr *Hammars* reservation, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, sedermera proposition på återremiss, hvartill svarades nej, och slutligen proposition på afslag å punkten och bifall till Herr *Hammars* reservation, då svaren utföllo med många så väl ja som nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Herr *Stråle* begärde votering.

Sedan Kammaren såsom kontraposition antagit bifall till punkten, uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

»Den som vill, att Kammaren, med afslag å Bevillnings-Utskottets hemställan i 7:de punkten af betänkandet N:o 13, skall bifalla det förslag, Herr *Hammar* i sin reservation afgifvit, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, bifalles punkten.»

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 37.

Nej — 34.

8:de punkten.

Bifölls.

Anmälades och bordlades Stats-Utskottets nedannämnda utlåtanden och memorial:

N:o 65, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga förslag angående pensionering af arméns befäl och underbefäl;

N:o 66, i anledning af väckt fråga om Kongl. hofstallets förflyttning från Helgeandsholmen m. m.;

N:o 67, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande en anslagsfråga under Riksstatens nionde hufvudtitel;

N:o 68, angående innehållet af en punkt i Riksdagens underdåniga skrifvelse om Femte hufvudtiteln;

N:o 69, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående utbyte af jord för utvidgning af mötesplatsen Malmen i Östergötlands län.

Kammaren åtskildes kl. 4 e. m.

In fidem
O. Brakel.
